

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΤΩΝΗΣ ΖΑΧΑΡΑΚΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- Γιάννη Σφακιανάκη**: Γλώσσα και ποίηση (ἄρθρο)
Διλῆς Ἰακωβίδη: Μισεμὸς (ποίημα)
Σώτου Χονδρόπουλου: Φτωχογειτονιά (διήγημα)
Πέτρου Ὀλύμπιου: Δράμα (ποίημα)
Πάνου Γιαννουδάκη: Ἐμεῖς ποῦ ζοῦμε στὴν ἐπαρχία (διήγημα)
Γρηγ. Ξενοπούλου: Τὸ ἔργο τοῦ Παπαντωνίου (Μελέτη)
Στ. Τσακίρη: Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης (Μελέτη)
Paul Verlaine: Dans l'interminable (ποίημα)
Μ. Λέρμοντωφ: Ὁ βράχος (ποίημα)
Γ. Κοτζίουλα: Οἱ ἀφιρώσεις τῶν βιβλίων (χρονογράφημα)
Λεων. Κωνσταντινίδη: Ἡ τέχνη καὶ ὁ πόλεμος (ἐπικάριο σημείωμα)

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ

- Γ. Πράτσικ**: Γιόχαν Στράους, Ἡ Νυχτερίδα—Ἀσάρ, Κουρσάρος—Ψαθὰ,
Τὸ Στραβόξυλο—Οἱ παραστάσεις τῆς «Γαλλικῆς κωμωδίας»

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

- Σοφίας Μαυροειδῆ-Παπαδάκη**: Γ. Δενδρινοῦ, ἐνῶ χτυπᾶν οἱ 12—Μ. Λυγ-
ζου, Τὰ τοπεῖα τοῦ ἡμίφωτος—Π. Φλώρου,
Ὁ ἄνθρωπος τῆς ἐποχῆς—Πειραϊκὰ Γράμματα·

ΕΠΙΚΑΙΡΑ ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΤΩΝΗΣ ΖΑΧΑΡΑΚΗΣ

ΦΙΛΕΛΛΗΝΩΝ 4 (ΣΥΝΤΑΓΜΑ) ΑΘΗΝΑΙ

ΚΕΝΤΡΙΚΟΝ ΠΡΑΚΤΟΡΕΙΟΝ

Βιβλιοπωλείον ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ Φιλελλήνων 4

Συνδρομή γιά ένα χρόνο Δραχ. 60

Γιά τό έξωτερικό Δολλλάρια 1 1/2

ΓΝΩΣΤΟΠΟΙΗΣΗ

Ἡ «Νεοελληνική Λογοτεχνία» θά κρίνει μόνο τά βιβλία πού τῆς στέλνουν σέ δυό ἀντίτυπα.

ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ

Κλ. Παράσχου: Κύκλοι (Μελέτη). Ἀθήνα. **Κούλη Ζαμπαδά:** Στή λίμνη μέ τά νούφαρα (Διηγήματα). Ἀθήνα. **Ἀνδρέα Κεραμίδα:** Νεοελληνική Θρησκευτική Ἀνθολογία. Ἀθήνα. **Π. Τσουτάκου:** Μονόλογοι. Πειραιᾶς. **Ἀλεξάνδρας Πλακωτάρη:** Λυρισμοί (ποιήματα). Ἀθήνα. **Μέλπωσ Ἀξιώτη:** Θέλετε νά χορέψομε Μαρία; Ἀθήνα. **Γιώργου Πουλοπούλου:** Ὁ παράδεισος τῆς Εὐτυχίας. Ἀθήνα. **Γ. Σταμπολή:** Ὡδὲς στὰ Ἑλληνικά. τοπεῖα (ποιήματα. Σειρά πρώτη). Ἀθήνα. **Στέφανου Μπολέτση:** (ποιήματα). Ἀθήνα. **Γιώργου Σαράντη:** Διάχυτες Αἰσθήσεις (ποιήματα) Ἀθήνα. **Νίκου Γρυπάρη:** Σκόρπια φύλλα (ποιήματα. Φυλλάδιο Β΄.) Ζάκυνθος. **Σ. Καταμπή:** (Σχέδια). Ἀθήνα. **Γιάγκου Δημητριάδη:** Φωνές ἀπ' τοὺς δρόμους τῆς νύχτας (ποιήματα). Ἀθήνα.

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

«Ἡ Νεοελληνική Λογοτεχνία» ἐπὶ παραγγελία ἀναλαμβάνει νά προμηθεύει στοὺς ἀναγνώστες τῆς ὅλα τά βιβλία πού θά μπορούσαν νά τοὺς ἐνδιαφέρουν. Γιά κάθε παραγγελία γράφετε στὴ διεύθυνση τοῦ ἐκδοτικοῦ μας οἴκου Φιλελλήνων 4 Σύνταγμα Ἀθῆναι.

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Μηνιαῖο Λογοτεχνικό περιοδικό
Διευθυντής: **Τώνης Ζαχαράκης**

ΧΡΟΝΟΣ Γ΄

ΑΠΡΙΛΗΣ 1940

ΤΕΥΧΟΣ 4^{ον}

ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΠΟΙΗΣΗ

Ὅποιος μελετάει τὸ ζήτημα τῆς γλώσσας ἀπὸ μιὰ ἀποψη βαθύτερη, πρέπει χωρὶς ἄλλο νά στηριχθεῖ στὸ γεγονός πὼς ἡ γλώσσα εἶναι κάτι πού βρίσκεται σὲ στενότερη συνάρτηση μὲ τὸν ἐσωτερικὸν ἄνθρωπο, πὼς γλώσσα καὶ ἄνθρωπος, στὴν πηγὴ τους εἶναι πάνω-κάτω ἓνα πρᾶγμα. Μονάχα ξεκινώντας ἀπὸ αὐτὴ τὴ βάση θά μπόρῃ νά συλλάβει τὴ βάση, θά μπόρῃ νά συλλάβει τὴ σημασία τῆς λέξης δηλ. τοῦ πρώτου γλωσσικοῦ κυττάρου, πού ὅπως παρατηρήθηκε, στοὺς «μοντέρνους» λεγομένους καιροὺς, ἄρχισε λίγο-λίγο νά χάνει τὸ νόημα τῆς. Ὅπως τὸ ἄτομο περιφρονεῖται μέσα σὲ τοὺς τοὺς καιροὺς, ὅπως ὑποβιβάζεται σὲ βαθμὸ πού νά ἀφανίζεται κυριολεκτικά, ὅπως ὑποκαθίσταται ἀπὸ ἓνα συμβατικὸ σύνολο, ἔτσι καὶ ἡ λέξη ἐκθρονίζεται γιὰ τὸ χατήρι ἑνὸς «ἀσάφους ὄλου».

Ὁλόκληρη σχεδὸν ἡ ποίηση ἀπὸ τὸ ρομαντισμὸ καὶ ψευτοκλασικισμὸ, ἴσαμε τὸ συρρεαλισμὸ δουλεύει γι' αὐτὴ τὴν «ώραία ἀσάφεια». Οἱ καλοὶ ἀντιπρόσωποι τῶν νεώτερων τρόπων καὶ σχολῶν ἐφῆσον ἦσαν ποιητὲς ἔδωσαν κάτω ἀπὸ αὐτὸ τὸ δόγμα «ἐξαισίους μαγικούς παραδείσους». Οἱ ὑπόλοιποι—καὶ δὲν ἦσαν λίγοι—ἐδημιούργησαν συχνά ψεύτικες ἀτμόσφαιρες, συμβατικὰ κλίματα, τοπία φωτοσκιάσεων ἐπάνω σὲ λεκτικὰ παιγνιδίσματα, καὶ ἓνα σωρὸ ἄλλες «μουσικὲς - μουσικότητες».

Ἡ λέξη ἔχασε τὸν πηγαῖο χαρακτήρα τῆς, τὴν «ἀείποτε» ἀρετὴ τῆς, τὸ ἀνθρώπινο καὶ βαθύτερο αἰσθητικὸ τῆς νόημα, καὶ ἀπὸ ζωντανὸ συναισθηματικὸ καὶ ἰδεολογικὸ σύμβολο, ἀπὸ κύτταρο λόγου καὶ μουσικῆς λαλιᾶς, ἀπὸ ἀρχέγονος ψυχικὸς πυρῆνας, ἀπὸ φορέας βιωμένων καταστάσεων, ξέπεσε πότε σὲ ἄζωο, ἄχρσο καὶ «ἀήθεος»

διακοσμητικό, πότε σέ τυποποιημένο και αυτόματικό λεκτικό σύμβολο, άνίκανο νά έκφράσει στο βάθος της τη ζωή και τόν άνθρωπο. Άπό λόγος πού ήτανε, από πνεύμα, από ρήμα, έγινε γράμμα.

Μά ή λέξη, όπως είπα, και γενικώτερα ή γλώσσα είναι ένα πράγμα στενά συνυφασμένο με τόν άνθρωπο. Για τούτο, πριν πάμε στη γλώσσα, θά χρειαστεί νά περάσουμε από τó άτομο πού θά πει, πρέπει νά δούμε στο βάθος της τήν ούσία του και όλόκληρη τήν πορεία τής ζωικής και πνευματικής του πείρας. Γιατί αν ή λέξη έχασε αλήθινά τή βαθύτερη σημασία της και τήν άρετή της, αν έχασε τήν πηγή της, σημαίνει πώς όλα αυτά έγιναν πρώτα στις ψυχές και στα κεφάλια τών ανθρώπων, πώς πρώτα ó άνθρωπος «έπρεσε» εκεί μέσα και ύστερα ή καλλίτερα σύγκαιρα, έπρεσε και ή γλώσσα του. Ό γλωσσικός αυτός ξεπεσμός δέ σημαδεύεται μονάχα στην τέχνη μά πριν άπ' όλα στη ζωή. Συχνά άκούγεται ή κραυγή του σημερινού άτόμου, του άτόμου πού δέ μπορεί νά βρει τή λέξη πού μ' αυτή θά έκφράσει με ελικρίνεια τόν έαυτό του, συχνά άκούμε αυτό τó άτομο νά λέει πώς όλα τά φταίει ή λέξη πού μ' αυτήν άναγκάζεται νά ντύσει τó συναίσθημά του.

Ή συντομία πού μου επιβάλλει τούτο τó σημείωμα δέ μου επιτρέπει νά άναπτυχθώ όσο θά τó ήθελα πάνω σ' αυτό τó σημείο, πού έχει και τó περισσότερο φιλοσοφικό και ψυχολογικό ενδιαφέρον, περιρίζομαι μονάχα νά σημειώσω τούτα τά λίγα:

Όταν διασπάσθηκε τó άτομο μέσα του, διασπάσθηκε και ή γλώσσα του. Αυτή ή γλώσσα με τόν καιρό έπαψε νά έκφράζει μία ούσία και περιορίστηκε νά έκδηλώνει και νά περιγράφει ένα έποικοδόμημα. Ή σκέψη και τó συναίσθημα δέν ύλοποιούνται μά περικαλύπτονται με ένα τυπολογικό σύμβολο ούσιαστικά «διάφορο». Ή άρχική άντινομία καταλήγει στην κυριαρχία του λεκτικού τύπου πάνω στη λαλιά. "Ας πάρουμε τó παράδειγμα πού μας λέει πώς ó Α γίνεται Β, Γ, Δ. Άπό τούς τέσσερις, ένότητα γλωσσικής πηγής έχει μόνον ó Α πού είναι και τó άρχέτυπο. Οί τρεις άλλοι είναι τά «άντίτυπα». "Αν ó πρώτος μιλήσει με τή λέξη λόγου χάρη «άγάπη» τόν πιστεύουμε γιατί ó Α είναι ή αλήθεια.

Οί άλλοι έφ' όσον έπαναλαμβάνουν τή λέξη κάνοντας χρήση μονάχα του λεκτικού τύπου, έποικοδομούν άπλά ή και ύποκρίνονται. Όλόκληρη ή ιστορία ένός «μοντέρνου» πολιτισμού στη χειρότερη φυσικά περίπτωση της είναι και ιστορία ένός συμβατικού έποικοδομήματος.

Φαντασθείτε λοιπόν τή λέξη «άγάπη» νά κυκλοφορεί καθημερινά σε έκατομύρια αντίτυπα (άντίγραφα του άρχικού πρωτοτύπου), φανταστείτε ακόμα πώς αυτά τά αντίγραφα έκοψαν κάθε σχέση με τó

άρχέτυπό τους και πώς ακόμα αυτό τó άρχέτυπο, αυτός ó Α δέν υπάρχει πιά γιατί υπάρχει ó Β, ó Γ, ó Δ, και θά έχετε μπροστά σας όλο τó πρόβλημα του γλωσσικού ποσοτισμού.

Ή γλωσσική τούτη «πτώση» καθώς χαρακτηρίζεται συχνά—στην ούσία πρόκειται για κάτι άλλο πού δέ μπορώ έδώ νά τó θίξω—άρχισε κιόλα νά άπασχολεί τρεις κυρίως κατηγορίες ανθρώπων: τούς φιλοσόφους, τούς γλωσσολόγους και τούς ποιητές. Άπό αυτούς τούς τρεις οί πρώτοι ζητώντας μία νέα τερμηνολογία καταπιάνονται με άξιολογήσεις και δέν προχωρούν κάποτε πέρα άπ' αυτές.

Οί γλωσσολόγοι βλέπουν πολύ συχνά τή γλώσσα «άντικειμενικά» σαν ένα όργανο άνεξάρτητο από τόν άνθρωπο. Οί γλωσσολόγοι όταν θέλουν νά γίνουν «άναστηλωτάι» ένός πολιτισμού (παράδ. Ψυχάρη) άρχίζουν από τó «όργανο» άντι ν' άρχίσουν από τó δημιουργό του όργάνου, από τόν άνθρωπο.

Μονάχα οί ποιητές στάθηκαν σ' όλους τούς καιρούς ζωντανό γλωσσικοί πλάστες. Οί ποιητές, οί μεγάλοι θέλω νά πώ, ζήτησαν νά σπάσουν τó λεκτικό καλούπι νά βρούν τήν πηγή τής λέξης, τήν άρχέγονη ούσία της λαλιάς, πού είναι ή ίδια ή ζωή, ó ίδιος ó άνθρωπος.

Όπου ύπήρξε μεγάλη ποίηση εκεί έχουμε και μεγάλη γλωσσική αναγέννηση και δημιουργία.

Καθώς λοιπόν μονάχα γερά άτομα μπορούν νά δόσουν γερό σύνολο έτσι και μονάχα ούσιαστικά άκέρια λέξη μπορεί νά δημιουργήσει γερή ποίηση.

Στόν τόπο μας έγινε συχνά ένας άγώνας πού άνύψωσε μά και κατέβασε πολύ χαμηλά τó επίπεδο τής πνευματικής μας ζωής. Ήταν ένας άγώνας πού ξεδεύτηκε για τήν κατάκτηση, τή μονόπλευρη θά έλεγα, ένός γλωσσικού όργάνου, ένός «είδους» και όχι πάντα μιάς γλώσσας πηγής. Καθαρευουσιάνοι και δημοτικιστές φανατικοί, συναντηθήκανε συχνά πάνω σ' αυτό τó σημείο. Τυπολογία κι' από δω κι' από κε. Ό άγώνας γινόταν πιό πολύ από τούς γλωσσολόγους και λιγότερο από τούς ποιητές. Ξεκινούσε από τή θεωρία και πολύ λιγότερο από τή ζωή. Ξεκινούσε από μία γλώσσα και γύριζε σε μία γλώσσα. Φτάνει νά ήξερες καλά τó τυπικό τής δημοτικής όπως τήν ήθελαν «οί δασκάλοι» και ήσους ποιητής.

Ή πείρα τούτη και ή δοκιμάσια πού πέρασε ó τόπος κάτω από άγρονους συχνά γλωσσικούς διαπληκτισμούς, μάς λέει σήμερα πώς ή προσπάθεια πρέπει ν' άρχίζει από ούσιαστικώτερες περιοχές. "Ενας γλωσσικός άγώνας είναι άναγκαίος όταν δικαιώνεται όχι μέσα στη γραμματική μά μέσα στόν άνθρωπο. Ό τέτοιος άγώνας είναι χρέος τών ποιητών.

Ή νεώτερη, ή μελλοντική θά έλεγα ποίηση, ξαναβρίσκοντας τήν άνθρωπία της ξαναβρίσκει και τήν πηγαία λαλιά της και τόν αλήθινό έαυτό της. Άπό ναρκισσισμός γίνεται αλήθινή ή ακατάλυτη τέχνη.

ΓΙΑΝΝΗΣ Γ. ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗΣ

Μ Ι Σ Ε Μ Ο Σ

‘Ο ζωντανός ό χωρισμός—τό λέει και τό τραγοῦδι—
παρηγοριά δέν έχει.

‘Από τήν ώρα που έφυγες, ό νοῦς μου άγαπημένε,
όλο μαζί σου τρέχει.

Παρηγοριά ‘χει ό θάνατος—τό λέει και τό τραγοῦδι—
κι’ έλεημοσύνη ό Χάρος.

Πέτρα που δέν παρηγορά, κι’ άσήκωτο μολύβι
του χωρισμού τό βάρος.

Σκύβω στην κούνια του παιδιού τ’ άγγελικού που άφίνεις
παρηγοριά για νάβρω,

και τό άσπρο τό χαμόγελο τής όμορφιάς του κάνει
τόν πόνο μου πιο μαύρο.

‘Η άγάπη πάντα είναι διπλή—τό λέει και τό τραγοῦδι—
μά είναι ό καῦμός περίσσος

έξαφνα μεσ’ στη μοναξιά πληγώνει και τρομάζει
σάν ψέμμα και σά μίσος.

ΛΙΑΝ ΙΑΚΩΒΙΔΗ - ΠΑΤΡΙΚΙΟΥ

Φ Τ Ω Χ Ο Γ Ε Ι Τ Ο Ν Ι Α

‘Η ‘Ολγα άφηνε έντύπωση σ’ όσους τήν πρόσεχαν, από τή μικρή
της άκόμα ήλικία. ‘Ας φανταστεί κανείς, ένα ώριμο κορίτσι με σχε-
τική δυναμική όμορφιά.

‘Αν ήθελες νά ζωντανέψεις με μερικές πινελιές τήν ιδιαίτερη
άτομική έκφραση, κινδύνευες χωρίς νά λαθέψεις, νά δείξεις κάτι τό
όλότελα άσχετο.

‘Αξιοπρόσχετο και καθαυτό, προσωπικό όλοκλήρωμα. Γιωματό
άπό μιá άκατάληπτη μυστηριακή έλξη, που οί βάσεις της σ’ έφερναν
στην άνάγκη νά λατρεύεις τή φύση και νά ύψώνεσαι ‘ισαμε τις θεό-
ητές της.

Τό ντύσιμό της φάνερωνε όλη εκείνη τήν προσπάθεια τής πρωτο-
τυπίας που ταίριαζε στην κατηγορία της.

Πρωτοπαρουσιάστηκε φοβισμένη, μικρή μικρή στόν κεντρικό δρό-
μο, με τή μαύρη μαθητική ποδιά τή γιομισμένη λευκές ταντέλλες. Τρι-
γύρω στοῦς ώμους, στό στήθος και στις πλάτες, πορτραίτο δειλό και
έκφραστικό.

Πλήθος, μικροχαρές ό κόσμος. . .

‘Ο βλυσσυρός Φλωντέ, ό παράξενος φραντσέζος καθηγητής,
συναξιόδοχος τώρα και άπλησίαστος, παραξενεύτηκε με τοῦτο τό
καινούργιο ξεπεταροῦδι. ‘Αναστέναξε και κούνησε θλιβερά τό κεφάλι.
«La vie toujours se renouvelle». . . εἶπε. Τήν άλλη μέρα, λάβαινε
άπ’ αυτόν—πράγμα άπίστευτο—ένα ώρατο άγαλματένιο στραυρω-
μένο, πᾶο και καρτερικό, που έγερνε τό τυραννισμένο του κεφάλι
άπαλά.

‘Όσο πλαταίνει ό πόθος, οί όρίζοντες άνοίγονται. ‘Ο χρόνος δέν
σταματάει, οί ώροδείκτες τών ρωλογιῶν γυρίζουν άδιάκοπα. Τά φύλ-
λα του ήμερολογίου πέφτουν όλες τις έποχές. . . Τό κορμί γιόμισε
άπό ροδαλές σάρκες.

‘Υποψία δέν έστεκε πουθενά. ‘Όλοι είναι καλοί και φιλήσυχοι.
Κι’ αυτός άκόμα ό μάρμπα ‘Τώμης, που γυρίζει τήν ήμέρα και που-
λάει κουβαράκια - κουβαρίστρες. (Δέν πειράζει. ‘Ας βλαστημά). Τή
γαλήνη τ’ άπαλού μαξιλαριού, τ’ άθώα λόγια τής προσευχής, τό σι-
γαλερό και ρυθμικό τραγοῦδι, κανείς δέν σκέφτηκε νά ξαφνιάσει. ‘Α!
Κι’ αυτός που θάρθει, έξω άπ’ τό σύνολο του άγνωστου κόσμου—μο-
νάκριβη, παρθενική σημαδεμένη άγωνία—θάταν ώρατος, κομψοντυμέ-
νος κι’ έκφραστικός. Θ’ άγκάλιαζε διαρκώς, θάσφιγγε, με θέρμη. . . Θά
φιλοῦσε με γλυκύτητα. Τί άλλο μπορούσε νά ύπάρχει ;

‘Η ‘Ολγα θάφηνε τά θρανία του κλασικού λυκειου.

‘Ηταν τότε μιá άποχαιρετιστήρια σχολική γιορτή. Ποῦ βάδιζε με
σύντομο στρατιωτικό βήμα, φορώντας πιλήκιο. Χρυσά άστέρια και
σειρήνια.

—“Έν - δύο . . . “Έν - δύο! . . .—

Φώναζε ή δασκάλα τής Γυμναστικής:

—“Έν - δύο . . . “Έν - δύο! . . .

Μπροστά άντηχοΰσαν σάλπιγγες, πίσω θριαμβικά θούρια.

Καί στο κάθε βήμα, στο κάθε ρυθμικό έν - δύο έστρεφαν τὰ κεφάλια πλάγια—πολλά δροσερά κεφάλια—και λάμπαν τ' άστέρια . . . Λάμπαν τὰ μάτια! κι' έπειτα ή κορμοστασιά, ή κορμοστασιά! . . .

Χάρη, δροσιά και έλεξη.

Θεέ, τί παράστημα ήταν εκείνο! “Ελεγες και προοριζόταν για ν' άντέξει πολλά, άμέτρητα, άμαρτωλά χάρδια χωρίς να παύει να άναδημιουργείται και διαρκώς να προκαλεί.

* * *

Τό σπίτι, ήταν κεντρικό και είχε μεγάλο, άσυνήθιστο για πολιτεία, κήπο. Δέν έσκεκε καμιά άμφιβολία, πώς ήταν έπιβλητικό σπίτι. “Απ' τὸ μεσαίο παράθυρο τοϋ δρόμου ξεπρόβελνε τακτικά ή μορφή τοϋ κοριτσιοϋ.

Τὰ μαλλιά, άμέτρητα στυλωμένα κάστανα, σκορπιόντουσαν άπεριόριστα στη λευκότητα τοϋ μούστου. Λάμπαν πάντοτε τὰ μάτια κι' άνοιγόκλειναν τὰ μακρὰ τὰ ματοσίνορα. Στὰ λευκά γυμνά χέρια—ξίφη φωτός, καθώς είπε ο ποιητής—κουδούνιζαν οί άσημένιοι χαλκάδες. Κι' ο χρυσός σταυρός τοϋ στήθους, λοξοπεσμένος πάνω στις θολωτές καμπύλες σιγοκουνιόταν στην άνάσα, τὸ γέλιο ή τήν ταραχή.

Οί περαστικοί πάντα πρόσεχαν. Τὰ άλλα κορίτσια ποϋ άρχικά κράτησαν αντίθετο έπιτελείο, συνήθισαν να χαμογελοϋν. Συγκρατημένα και ύποτακτικά. “Αλλ' όταν βρέθηκε μιά από τὸ σύνολό τους να τίς προδώσει, άκολούθησαν όλες. Τριγύρω από τή φυσιολογική νικήτρια σχηματίστηκε μιά βελουδένια κουστωδιά, έτοιμη με τὸ τίποτα να κλάψει ή να γελάσει πολύ.

“Η δυσαναλογία τής πολιορκίας γεννοϋσε λογής λογής χαριτωμένα σχόλια. Λαϊκοί εργατικοί, μουντζουρωμένοι λεβέντες με άγριεμένη διάθεση—ή άγάπη γεράκι. Κάμποσοι άστρολόγοι, σε γυναίκα—Κίρκης τυραννικής—τὰ μάτια ποϋ πνιγήκαν κι' έμαθαν να μισοϋν, κι' άλλοι, διστακτικοί έπικριτές τής άρνησης, ποϋ πότε ζήλευαν και πότε πικρογελοϋσαν, άερένιοι στις άτμόσφαιρες τοϋ φτερωτοϋ θεοϋ.

“Ο φοιτητής “Αρτέμης, ήταν παραπλήσιος. Συμπαθητικός και μετρημένος πάντοτε, ντυμένος άπλά με δυὸ μεγάλα μελαγχολικά μάρτια. Στὸν έσωτερικό του κόσμο γεννήθηκε κάποιος άκαθόριστος μίτος. “Ετσι στην άρχή . . .

Μιά σιλουέττα ποϋ τὸν προσπερνοϋσε στο δρόμο κι' άφηνε τὸ βαρὺ άρωμά της, θυμίαμα πόθου, να τοϋ ξεχειλίζει τίς αισθήσεις και να τοϋ ξαφνιάζει τή σκέψη. Αϋτός, στηριζόταν σε ιδέες, σε ψυχικές ιδιότητες . . .

—“Ο χρόνος μαζμέλ . . . ο χρόνος, είπε κάποτε.

“Εκείνη γύρισε, κύτταξε έρωτηματικά, χάρισε ένα χαμόγελο άταρέσκειας και προσπέρασε.

Δάγκωσε τοϋτος πικρόχολα τὰ χείλη. Τήν όμορφιά, όσο έξαιρετική και νάναι, θά τήν τσακίσουν τὰ χρόνια. Τὰ χρόνια, άμειλτικοι σταυροφόροι τής άστάθειας. Κι' έπειτα . . . έπειτα . . . “Αλλά τήν άσκήμια—τή δική του τήν άσκήμια—(πίστευε σ' αϋτό) τί θά μποροϋσε να τήν μεταβάλει στο χειρότερο . . . Ποιός μποροϋσε να σβύσει τή γνώση, μαζί με τή λαμπάδα τής πνευματικής καλλιέργειας χωρίς ν' άφάνιζε πρώτα τήν ίδια τήν ύπαρξη . . . Φυσικά, ένας άπλός φοιτητής και άσκημος . . . (πίστευε πολύ σ' αϋτό). Μά, μποροϋσε να νιώσει τή μουσική . . . μποροϋσε ν' άγκαλιάσει τήν άρμονία και να φτάσει ψηλά στα γαλάζια τοπία τ' οϋρανοϋ!

“Ηξαιρε και κείνη πιάνο. “Ελεγαν πώς είχε ένα άπό τή Βιέννη. Στὸ άκριανὸ δωμάτιο, τὸ γωνιαίο, ανάμεσα στὸν κεντρικό δρόμο και στο σοκάκι τοϋ κήπου, άκούγόταν τὸ παίξιμό της. “Από άπαράιτητο κοσμικό έφόδιο ὕσως.

Τί σημασία, ωστόσο! Σάν άκούγονταν οί νότες, χτυπητές μελωδικές με τὰ στριφογυρίσματά τους ανάμεσα στις ήσυχες ώρες ένός δειλινοϋ, και μάντευες τὰ δάχτυλα, τὰ χέρια, τὸ πρόσωπο, τὰ μάτια, τὰ μαλλιά. Δαχτυλίδια πλέκαν και στροφές.

Τοϋτα τὰ ίδια πλήκτρα, κάποιες άρχές καλοκαιριοϋ, είχαν ραντίσει περισσότερη πικρία. “Ετσι καθώς έστριβε συνηθισμένα τὸ σοκάκι. Στὴν ήσυχία τοϋ καυτεροϋ μεσημεριοϋ. “Επειτα από λίγες μέρες, θά σταματοϋσαν τὰ σχολεία. Διακοπές. Τὰ παιδιά θά έφευγαν. Κι' ο κόσμος τής χαράς μαζί τους. Θά πήγαιναν μακρὰ στις έξοχές. “Η πολιτεία θάχανε τή λαλιά της. Θάφευγαν τὰ ώραία κορίτσια—μαθητρες και γαζίες—μακρὰ . . . Κι' ο κόσμος, μαζί τους. Θάμηναν όσοι είχαν δουλειές. “Οσοι, έπρεπε να μείνουν. Συντριπτικές άποχαιρετιστήριες έποχές.

Νομίζεις πώς τὰ πλήκτρα στο πιάνο, τὼν κοριτσιῶν ποϋ γυμνάζονται στη σομφέζ, νομίζεις και μεταστρέφαν τὸν άρμονικό σκοπό, σ' ένα πένθιμο έμβατήριο για τὸ ανθρωπino βήμα.

—Μαζμέλ . . . δέν ξερετε “Εσεις, να παίζετε! . .

“Οχι δέν ήξαιρε. “Επρεπε κάποιος βράδυ, προσκαλεσμένος επίσημα, να βρισκόταν στο σαλόνι. Ντυμένος έξαιρετικά και με φύλλο στη μπουτουγιέρα.

Μιά άπαλή έσπέρα ποϋ έξω τὰ καράβια θά πλέανε και τὸ πουλι θά πετοϋσε στοϋς όρίζοντες.

Μιά μονάχα έσπέρα, χωρίς όρια. Ποϋ μέσα στις φλογερές συγκλίσεις, μέσα στα γέλια, στη ματαιοπονία τοϋ κορεσμοϋ τὼν αισθήσεων, θάθελε να μιλοϋσε λίγο ή ψυχή. Νά, τόσο δά, πολύ λίγο με άξιοπρέπεια και με θάρρος.

—Μά, μιλάει άραγε ή ψυχή;

Τὰ χείλη τοιμοϋδιά δέ θάβγαζαν. Τὰ μάτια, θά κυττοϋσαν τὸ δάπεδο. Μονάχα τὰ χέρια—μονάχα αϋτά—με τὰ λιγνά μελαχροινά

δάχτυλα, θά χτυποῦσαν τὰ πληκτρα. Στις ἀρχές, ἀργὰ καὶ ρυθμικά—παρθένο μεϊδιάμα στις νότες—χωρὶς νευρικότητα καὶ πάθος.

Οἱ ντεμουαζελίτσες ἀσφαλῶς θά περίμεναν με μετέωρη τὴ διάθεση κάποιο γνῶριμο ταγκό. Κάποιο συγκινητικό ταγκό, ποῦ θ' ἀνυπομονοῦσαν ὅσο δὲ θ' ἀκούγαν τὶς θελκτικές του στροφές.

Μὰ βρίσκεται πάντα κάποια δικαιολογία. Πάντα, κάτι βρίσκεται στις ἀντίθετες ἐνέργειες.

Θάφταιγε ἴσως, τ' ἀγαλματάκι. Αὐτὸ ἐκεῖ, τὸ λευκὸ ἀγαλματάκι ποῦ τῶχαν στὸ ράφι τοῦ πιάνου γιὰ κόσμημα. Γιὰ μπιμπελό... (Μορφὴ τοῦ Μπετόβεν! ἀλήθεια, ἐσὺ ἴσως θάφταιγες... Ἀφοῦ δὲν ἔχεις ἀφήσει καὶ μερικά χαριτωμένα ταγκό).

"Ἐπειτα τῶξερε... Θάπαιζε με δύναμη, με πάθος, με μανία...

Καὶ θά κατέληγε στὸ τέλος σὲ κἀνα βάλς, τοῦ Στράους.

Σὲ κἀνα βάλς γνωστό. Λ. χ. τοῦ Δουνάβεως.

—Λαλαλάμ-λα-λα-λόμ τριαλα-λόμ...

Θά συσπαζόταν τὸ πρόσωπό του, θά χάλαγαν τὰ μαλλιά του, θά βούρκωναν τὰ μάτια του... Κι' οἱ ἄλλοι θά χειροκροτοῦσαν. Οἱ ἄλλοι, θαυμαστές τῆς ἀτραξιόν.

—Ὁ χρόνος... ὁ χρόνος... πῶς περνάει ὁ χρόνος. Τραβάει τὶς ἐποχές σὰν τὶς κεχριμπαρένιες χάντρες ἐνὸς κομπολογιῶ.

* *

Ὁ Ὀκτώβρης, εἶχε προχωρήσει. Στις τελευταῖες του μέρες θαρρῶ. Ἐποχὴ, ποῦ οἱ περισσότεροι, περιμένουν τὰ πρωτοβρόχια καὶ θλίβονται... Τότε κάποιο μεσημέρι, ἀκούμπησαν τὸ σκέπασμα ἐνὸς φερέτρου ἔξω ἀπ' τὸ κεντρικὸ σπῆτι, ποῦ εἶχε μεγάλο, ἀσυνήθιστο γιὰ πολитеία κῆπο.

Τὰ παιδιά σχολοῦσαν ἀπ' τὰ σχολεῖα χαρούμενα.

Τὸ τραγοῦδι κάποιου τυφλοῦ ὀργανοπαίχτη ἀντηχοῦσε ἀπ' τ' ἀνηφορικά σοκάκια.

Τὸ σκέπασμα αὐτὸ ἦταν πολῦτιμο. Ἀσυνήθιστο κι' ἐπιβλητικό.

Τίποτα ὡστόσο δὲν ἄλλαξε τὸ ρυθμὸ καὶ τὴ γαλήνη τούτης τῆς γειτονιάς.

Κανείς δὲν ἤξαιρε, δὲν μπορούσε νὰ ξαίρει ἢ νὰ φανταστεῖ.

Ἡ Ὀλγα, εἶχε σβῆσει...

Ἀπαλὰ καὶ ἀνάλαφρα ὅπως σβῆνουν ὄλα τὰ πάντα. Ὅπως ξαφνικά χάνεται τ' ἀηδὼν, ἢ παύει νὰ μυρίζει τὸ λουλούδι. Ἡ, ὅπως μέσα στὸ γαλάζιο τοπεῖο, ξαφανίζεται ἀπότομα ἡ σιλουέττα ἀγαπημένου καραβιοῦ ποῦ πάει, γιὰ τὶς μαγικὲς ἀγύριστες εὐθεῖες. Κάτω ἀπὸ παιχιδιάρικα σύννεφα.

Χωρὶς ἀρρώστεια, χωρὶς πόνους. Ἀπότομα καὶ ξαφνικά.

Ἡ Ὀλγα εἶχε σβύσει...

"Ἐνα βράδυ, ποῦ ἔγερνε τὸ κεφάλι πάνω στὸ ἀπαλὸ προσκέφαλο.

Στὴν ἀτμόσφαιρα τοῦ ὄνειρου, ἴσως. Μερικοὶ χτύποι τῆς καρδιάς λιγώτεροι... λιγώτεροι... πολὺ λίγοι... ἐλάχιστοι.

Ὁ καλὸς, θά ἐρχόταν, στερνὴ καὶ πρώτη ἐλπίδα. Θ' ἀγκάλιαζε διαρκῶς, θάσφιγγε με θέρμη, θά φιλοῦσε με γλυκύτητα. Τί ἄλλο μπορούσε νὰ ὑπάρχει; Ἐξω, θά τὸν ὑποδεχόταν ὁ ἑναστρος οὐρανὸς σὰν τὴ γλυκεῖα καὶ γνῶριμη φωνὴ σὲ ξένη χώρα.

Ἐλάχιστοι χτύποι... δύο, τρεῖς χτύποι... κανεὶς χτύπος. Γαλήνη.

Ἡ κεντρικὴ αἴθουσα στολίστηκε. Μιὰ περίλαμπρη αἴθουσα. Κάτι ἀπὸ τὸ σκοτεινὸ μεγαλεῖο τῆς φαντασμαγορικῆς σκηνοθεσίας τῶν ρωμαντικῶν χρόνων.

Ὁ εἰδικὸς διακοσμητὴς εἶχε δουλέψει με τὴ συνείδηση ξεπερασμένη ἀπὸ τὰ ὄρια τῆς συνήθειας. Εἶχε δεῖ, λέει, νεκρὲς κοπέλλες πολ-λές... εἶχε δεῖ κοπέλλες. Χλωμοκίτρινες κι' ὠχρὲς με πάντα τὴν ἴδια ὄψη τοῦ θανάτου... Νεαρὲς παρθένες ποῦ ἔφυγαν.

—Ὁ θάνατος, εἶπε φοβισμένα. Ὁ θάνατος...

... Ὁλα, ἦταν δαντελλένια ἐκεῖ. Πέπλοι, μπερντέδες καὶ πολυελαῖοι. Ἡ Ὀλγα ἀνάμεσα τους νύφη παράξενη.

Τὰ τριαντάφυλλα, σπαρταριστά, φρεσκομαζεμένα ἀπὸ τοὺς κῆπους ἄσπρα καὶ γκρενά, ἄρχιζαν ἀπὸ χάμου καὶ φτάναν σὰν εἶδος πυραμίδας, ψηλά ἴσαμε τὸ νικέλινο κιβουρί. Ἐλεγεσ καὶ συγκρατοῦσαν αὐτά, καθεαυτὰ τὸ βάρος.

Πλαγιασμένη με τὸν δαντελλένιο πέπλο, με πλῆθος τοὺς χρυσοὺς χαλκάδες στὰ μπράτσα καὶ τὰ λευκὰ γάντια, φαινόταν πῶς ἀπαλόβλεπε ὄλα τὰ τριγύρω. Πῶς θά ξυπνοῦσε φαινόταν, γιὰ νὰ χαιρετήσῃ τοὺς ἀνθρώπινους νόμους τῆς ἀσβεστης εὐτυχίας. Δίπλα, με κάτι παρόμοιο, καὶ κείνο σκεπασμένο, ἔστεκε τὸ πιάνο. Τὰ φιλντισένια πληκτρα πρόσμεναν μ' ὄλη τὴν ἀταραξία τοῦ ἀψύχου, τὰ γνῶριμά της κρινοδάχτυλα.

Ὁλοι θέλαν νὰ ξενυχτήσουν. Ὁλοι, σ' αὐτὴ τὴν αἴθουσα. Τὴν ὠραία καὶ μεγαλόπρεπη. Θάμπος ἢ ζῶη καὶ στὴ βαρεῖα τῆς θλίψης! Σιγὰ, σιγὰ εἶχαν καθίσει. Βούρκωναν τὰ μάτια τους. Κι' ὁ αὐλόγυρος γιόμισε ἀπὸ στεφάνια.

Πολλὰ καὶ ποικιλόχρωμα. Τόσοι φίλοι, τόσοι θαυμαστές!... Καὶ ἐπὶ πλέον, αὐτοὶ ποῦ ἔννοιωθαν πῶς ὁ θάνατος, περίφημος διασπαστῆς τῶν προσχημάτων καὶ τῶν δισταγμῶν μπορούσε ἀμέσως νὰ τοὺς φέρει κοντά, ἐλεύθερους θρηνώδους...

«Στὴ λατρευτὴ μου» ἔγραφαν τοῦ καθενὸς οἱ μεταξένιες κορδέλλες.

Μέσα σ' αὐτὲς περίπου τὶς ὄρες προστέθηκε καὶ κάποιος ἀγνωστος ἐκεῖ. (Σχεδὸν ἀγνωστος).

—Τὰ συλλυπητήριά μου, τὰ συλλυπητήριά μου κυρία! ψέλισε τοῦτος. Καὶ κάθισε κάπου σιμά. Πρόσεχτικός καὶ ἀκίνητος. Παρατήρησε δύο τρεῖς γρηῆς ποῦ κλαῖγαν.

Αὐτὸς δὲν μποροῦσε εὐκόλα νὰ κλάψει. "Α ὄχι! Συμπαθητικὸς καὶ μετρημένος πάντοτε. Καλοπροαίρετος στὸν ἀγῶνα τῆς ἀξιοπρέπειας. Μὲ δυὸ μεγάλα μελαγχολικὰ μάτια. Ἡ σκέψη, γιὰ μιὰ στιγμή, κοντοστάθηκε συνεπαρμένη:

... "Ἐφευγαν κάποιες ὄρες ποῦ ἡ βαρειά τους ὑπόσταση ξεπερνοῦσε σὲ δύναμη τῆς σιωπῆς. "Ὅλοι ὑποτάσσονται σὲ μιὰ ὑπεργαλήνια ἔκσταση, ἐνῶ ἡ νύχτα διαβαίνει φιλοσοφημένη καὶ ριγηλή.

Σιγὰ...σιγὰ ὥστόσο, ἔρχονται ὄλα ξανά στὴ μνήμη. Οἱ ἄνθρωποι, τὰ καράβια, ἡ ἀγορὰ καὶ τὰ κλάξον τῶν αὐτοκινήτων...

Κάποιο φασαμὲν ἔπεφτε ἀρκετὰ καταδεχτικὸ στὸ ἄτομό του.

Τὰ χεῖλη εἶχαν μπλαβῆσει, καὶ ζήτησε λίγο νερό. Τόλμησε νὰ ζητήσει λίγο νερό...

—Τὰ συλλυπητήριά μου! κυρία εἶπε ξανά... Κι' ἡ φαντασία ἀπειθάρχητη, ἔφτασε χωρὶς οἶκτο. Οἱ ἄλλοι ἄρχισαν κεῖ κοντὰ κατὰ νὰ ψιθυρίζουν. Πάνω σὲ διάφορα θέματα.

Κι' ὁ δρόμος μποροῦσε τώρα νάταν ἔρημος, γιὰ χάρη τους. Χωρὶς ὄρια, χωρὶς φραγμούς. Τὰ σύννεφα ἀπαλοπαίζαν στὸ οὐράνιο στερέωμα ἔτοιμα νὰ ἐξυπηρετήσουν πειθαρχικὰ κάθε ἐπιθυμία, ἔτοιμα ν' ἀπλώσουν τὰ μπλάβα φτερά τους σὲ ὅλες τὶς διευθύνσεις. Ὁ Ζέφυρος χάρριζε τὴ δροσιά του σὲ κάθε πνοὴ τῆς δημιουργίας.

—Ξέρετε δεσποινίς... ἐγώ... ὁ ἄνθρωπος χωρὶς ἱστορία καὶ χωρὶς μεγαλεῖο... φειδοσέρνωμαι ἀπόψε στὰ χνάρια τοῦ ὄνειρου... Σὲ ὅ,τι ὁ ἐπιβλητικὸς μου ἑαυτὸς μὲ ἀναγκάζει νὰ μισῶ... Ξέρετε, νοιώθω πῶς φωλιάζει μέσα στὴν ἀσήμαντὴ μου ὑπαρξή, μιὰ στάμνα —μιὰ ὕδρια, ὅπως θὰ σὰς τὴν ἔλεγαν οἱ κ. κ. καθηγηταί...—γιομάτη ἀπὸ κάτι τὸ ἀκαθόριστο, κάτι τὸ μυστικὸ.

Παρὸ λίγο νὰ τὸν ἔπιανε (πάνω σ' αὐτὴ τὴ σκέψη) μιὰ ἑλαφριά τρέμουλα. Παρὰ λίγο νάχανε τὴν ποθητὴ ψυχραιμία.

... Μὰ τώρα ἐσεῖς... ἔχετε ἤδη φύγει. "Ἐχετε ἄραγε φύγει; Φαντάζομαι νὰ μὲ ἀκοῦτε. Δὲν πιστεύω νὰ ἔχετε ἀφαιρεθεῖ... Θέλω νὰ πῶ, πῶς ἐάν σὰς ἦταν εὐκόλο, ἐάν σὰς ἦταν δυνατόν... νὰ ρίχνατε μὲ ὅλη τὴ δύναμη τοῦ ἑαυτοῦ σας μιὰ γερὴ πετριὰ στὴ χωματένια στάμνα... Εἶναι τόσο εὐθραυστή... ἔχει τόσο λεπτὰ τοιχώματα, κι' ἄς μὴν τὴν πρόσεξε κανεὶς...

Ἡ ἑλαφριά τρέμουλα ξανάρθε ἀδυσώπητη πάνω στὴ νευρική ταραχή. Μιὰ γυναίκα, ἐκεῖ δίπλα, μαυροντυμένη, σιγομουρμούριζε διάφορα μοιρολόγια. Μπὰ, σὲ καλὸ της!

Ἡ ματιὰ του εἶχε ἀγριέψει... Τὸ κορμὶ βρέθηκε ὀρθό...

"Ἐνα βῆμα... ἄλλο βῆμα... δυὸ βήματα μαζί! Τὰ καταραμένα πλήκτρα, βρέθηκαν πλάι.

"Ἀχ, ἡ γυναίκα δὲν ἤθελε νὰ σταματήσει. Ἄνοῦσια μοιρολόγια ποῦχαν σκορπιστεῖ ὀλοῦθε χωρὶς διάκριση καὶ πίστη.

Τὰ καταραμένα πλήκτρα! "Ἐλεγες καὶ κάποιος ἀδιόρατος μαγνήτης τράβηξε τὰ μελαψὰ δάχτυλα πάνω τους...

Τὸ τούλινο σκέπασμα τοῦ ἐπίπλου σωριάστηκε χάμου σὰ φόρεμα μωρῆς παρθένας...

Οἱ ἤχοι σκορπίστηκαν παράξενοι στὴν ὀλονύχτια θλίψη.

Συγκρούστηκαν οἱ χορδές, λαχάνιασαν οἱ χορδές. Τὸ σιλωβωμένο ἐπίπλο, ξεπέρασε τὴν ἀναπνοή, τὴ συζήτηση, τὸ μάταιο μοιρολόγι, γιὰ νὰ ἐκφραστεῖ μὲ τὸν ἰδιαίτερο τρόπο ποῦ μποροῦσε...

—Τὰ νανουρίσματα τοῦ Σοπέν, παίζω κυρίες μου!... μονάχα αὐτά... (Ἡ φωνὴ βγήκε μὲ γλυκύτητα). Μὴ ταραχεῖτε παρακαλῶ... μὴ ταραχεῖτε.

Καὶ τὰ μελαψὰ δάχτυλα χοροπήδησαν πάνω στὰ καταραμένα πλήκτρα. Χοροπήδησαν μὲ λατρεία, μὲ δέος, προσπαθώντας νὰ ξεπεράσουν ὅσο τὸ δυνατόν γρηγορότερα τὸ λίγο χρονικὸ διάστημα ποῦ ἡ ἐκπληξη τῶν ἄλλων θάφηνε ἀνενόχητη τὴ βέβηλη προσφορά τους.

—Τὰ νανουρίσματα τοῦ Σοπέν... κυρίες!...

ΣΩΤΩΣ ΧΟΝΔΡΟΠΟΥΛΟΣ

Paul Verlaine

Dans l' interminable...

Τί πλήξη ἀπέραντη
Φέρνουν οἱ κάμποι!
Τὸ χιόνι ἀβέβαιο
Σὰν ἄμμος λάμπει.

Στερέωμα χάλκινο
Ποῦ φῶς δὲ χύνει,
Θαρρεῖς πῶς πέθανε.
Κι αὐτὴ ἡ σελήνη.

Στερέωμα χάλκινο
Ποῦ φῶς δὲ χύνει,
Θαρρεῖς πῶς πέθανε
Κι αὐτὴ ἡ σελήνη.

Κουρούνα ἀδύναμη,
Καὶ λύκοι ἰσχνοί,
Μέσ' στὸν πικρὸ βοριά,
Τί σὰς πονεῖ;

Σὰν γκριζὰ σύννεφα,
Στους πλάι δρυμοῦς,
Τὰ δέντρα σείνουνται
Μέσ' στοὺς ἀτμούς.

Τί πλήξη ἀπέραντη
Φέρνουν οἱ κάμποι!
Τὸ χιόνι ἀβέβαιο
Σὰν ἄμμος λάμπει.

Μεταφρ.: ΠΕΤΡΟΥ Α. ΔΗΜΑ

Δ ρ ά μ α

‘Αόμματη κι’ ή κλίνη μου ποτέσ δέν εΐδε χέρια
ν’ άργοξυπνοῦν σέ πυρετῶν σπασμωδικές φλογώσεις
καί στή λευκή τή στέππα της δέν ήρθαν περιστέρια
οί πόθοι, μάργαρο θερμό τό σῶμα σου ν’ άπλώσεις.

Τώρα άτολμος ό πυρετός στήν κλίνη μου όλισθαίνει
φυλλορροεί τό φίλημα—σπασμένο άνθοκλωνάρι—
καί—Θέ μου!—ό νόστος μου—οίωνός άπόδημος—πεθαίνει
χωρίς οὔτε άπ’ τό βλέμμα σου λίγη στοργή νά πάρει.

Τό φάντασμά σου άργά καί ποῦ, θάρθει μαντατοφόρο
σάν ξάφνιασμα ήρωϊκό στήσ λήθης τίς νεκρώσεις
κι’ όμοια λουλουδι άνέγγιχτο, στήν κρύα λεωφόρο
τήσ κλίνης μου σάν έκρηξη τῶν άστρων θά φουντώσεις.

Δεσμά άπ’ άνάερα σπαθιά τά χέρια σου—κι’ οί τρόμοι
αὔταδερφοί τοῦ θάνατου, στήν Κόλαση—τή λήθη—
περνάνε—καί τά λόγια σου: θλιμμένοι οὔρανοδρόμοι
μέ κεραυνούς τή μνήμη σου μοῦ γράφουνε στά στήθη.

Προσχέδιο νευρώσεων σ’ έχει βαθείά σφραγίσει
ό πυρετός—σπέρμα φυγοῦ—στήν άτονη καρδιά μου
καί σ’ έχει άπ’ τά μεσούρανα τό πάθος μου κυλίζει
λαίμαργη φλόγα νά τρυγας καί τήν πικρή βραδυά μου.

ΠΕΤΡΟΣ ΣΑΥΜΠΙΟΣ

‘Εμεΐς πού ζοῦμε στήν έπαρχία...

Κάθε βράδυ ξεχυνόμαστε στήν προκουαία. Τό βρίσκουμε βολικό
νά κάνουμε παρέα στήν ήμερη πλήξη τοῦ μουράγιου καί νά φλυαροῦ-
με. Βέβαια δέ λείπει καί τό γλεντάκι, μά συχνότερα ριχνόμαστε στή
συζήτηση καί λέμε, λέμε ὡσπου νά ξαποστάσουμε. . . Μάλιστα καμ-
μιά φορά μᾶς παίρνει καί μιá φορά καί δέν ὑποχωρεΐ μήτε κείνος πού
έχει τό ἄδικο—τέτοια ντροπή δύσκολα μπορεΐ κανείς νά τή συχωρέ-
σει στόν έαυτό του. . .—λοιπόν, ένας ξένος πού θά μᾶς δεΐ θά πεΐ
πῶς. . . «νά τώρα θά πιαστοῦνε στά χέρια καί θά βγάλουνε τά μά-
τια τους. . .»

‘Ομως, πολὺ γλήγορα θ’ αλλάξει γνώμη, γιατί θά μαντέψει πῶς
ὅλα τοῦτα δέν εΐναι κακία, παρά μιá φλόγα, μιá φωτιά πού καίει τά
στήθια μας. . . Μά πάλι, τό κακό εΐναι πού ρίχνουμε λάδι στή φωτιά.
Κάθε τόσο—κάποιος έχει ὄρεξη καί φέρνει στήν κουβέντα του στή γυ-
ναίκα, ή θυμάται τοῦ Βεράρεν ένα στίχο καί τότε λέει σάν παπαγά-
λος, ή τοῦρχεται ξαφνικό καί βλαστημᾶ τήν ὥρα πού γεννήθηκε στήν
έπαρχία, καί τότεσ οί άλλοι βρίσκουμε άφορμή νά αρχίζουμε νά κά-
νουμε σπίθες στόν άέρα. . .

*
**

Εΐμαστε τρεΐς ταχτικοί, ό Καρμπόνης, ό Μελετίου κι’ εγώ. . . Μά,
πολὺ σπάνιο νά μείνουμε μόνοι—τόχουμε σά «λόχο προσκολλησεως»
καί σιγά-σιγά γινόμαστε τσοῦρμο. . . Πολὺ συχνά μᾶς έρχεται κι’ ό
Τροχάκης, ένα ψηλό παιδί, μελαχροινό, τελειόφοιτος τής Νομικῆς, μέ
πολλές παράξενες ιδέες καί μ’ ένα δορυφόρο, τό Σεραφεΐμογλου, πού
δέ λείπει ποτέσ άπό τό πλάϊ του. . . Καθῶς ή σκιά πού δέ σ’ άφήνει
μισή στιγμή μοναχό, παρά σέ κύνηγᾶ μέ πείσμα. . . Τότε πειράζουμε
τό Σεραφεΐμογλου γιά τοῦτο, φτάνουμε καί νά τοῦ λέμε πῶς δέν
έχει δική του ὑπόσταση, μά δέ θυμώνει καθόλου—μᾶς άπαντᾶ μ’ ένα
πλατὺ γέλοιο, μακάριο καί τόχει γιά τιμή του πού τότε κάνουμε στό-
χο. Μήτε καί μᾶς παραβγαίνει στίς μεγάλες κουβέντες αὔτός, τίς ὄ-
ρες πού παθαίνουμε τόν οΐστρο. . . Σάν άνοΐζει τό στόμα του—σπάνιο
—τά λέει σιγά-σιγά καί τονιστά, σά δάσκαλος άνατολίτης, καί τά
γέλοια χαλοῦνε κόσμο. . .

*
**

Μέ τόν Καρμπόνη καί τό Μελετίου πηγαίναμε μαζί στό σκολεϊό. . .
Κι’ ήταν άπό τότεσ ὄνειροπαρμένοι. . . Θυμοῦμαι πού κάνανε πολλά
φευρογίσματα γύρω στά χρυσά κουμπιά τοῦ ναυτικοῦ καί δέ λείπαν
άπό τό λιμάνι μήτε λεφτό, σάν εὔτυχαινε νά φουντάρει κανένα πο-
λεμικό. . .

Τόν άλλον καιρό τοῦς έφτανε νά φεύγουν άπό τό μάθημα καί νά
μετροῦνε τά καράβια πού ξεφόρτωναν στήν αποβάθρα. . . Τάξεραν
ένα-ένα, μέ τ’ ὄνομά τους, ποιός ό καπετάνιος, ποιό τό λιμάνι τους,
μίλλια, τόννους—γενναία ψύχωση. . . Κι’ οὔτε μποροῦσεσ καθόλου νά

τό φανταστείς πώς οί πατεράδες τους ήταν ύφασματέμποροι, πού μιρίζονταν από τό πρωί ως τό βράδυ τήν τσόχα. . .

Ο Καρμπόνης, τώρα, δουλεύει «βοηθός λογιστοῦ» σέ μιάν ένωση συνεταιρισμῶν, ὁ Μελετίου πήρε φέτος τό δίπλωμά του, φιλόλογος, καί διδάσκει καμμιά δεκαριά ὧρες τή βδομάδα στόν «Πλάτωνα», τό ἰδιωτικό γυμνάσιο. . . Ἐγὼ βοηθῶ τόν πατέρα μου στή δουλειά του—Ἐκτελωνιστικό γραφεῖο—τί νά γίνει, δέ στάθηκε βολετό νά χτυπήσω σέ μεγαλύτερες πόρτες—χιλιάδες χρειάζονταν. . . Μά πάλι κουτσά-στραβά τὰ καταφέρνουμε στά μικροέξοδα. . . Δέ βαρυέσαι, στήν ἐπαρχία δέ σοῦ φεύγουνε πολλά λεφτά, δέ βρίσκεις εὐκαιρίες γιά νά ξεδευτεῖς. . . Δουλειά τήν ἡμέρα, καί τό βράδυ περίπατο στό λιμάνι, πάνω-κάτω δέκα φορές, μέχρι πού νά κουραστοῦμε. . . Ἡ. . . σά θά καθίσουμε στήν ταβέρνα, τῶχουμε συμφωνία καί κάνουμε σοφὸ ρεφενεδάκο. . .

* *

Εἶναι καί μιὰ μικρή, δεκάξη - δεκαεφτά χρονῶ, πού τήνε κυττάζει ὁ Μελετίου καί τῶχει μεράκι νά τή φέρει στά νερά του.

Νόστιμο κοριτσάκι—μελαχροινό, κορμί φιδίσιο—μά τό σκασμένο δέν κάνει τίποτ' ἄλλο, παρά ψῖ, ψῖ, ψῖ, μέ τίς φιλενάδες καί χῖ, χῖ, χῖ, σά θά μᾶς ἀντικρῶσει κάθε βράδυ στόν περίπατο—δέ λείπει ποτές ἀπό τήν προκουμαία. Δέν εἶναι ντόπια, τόν πατέρα της τότε φέρανε πρὶν ἓνα χρόνο διευθυντὴ σέ μιὰ τράπεζα—θαρρῶ κατάγονται ἀπό τήν Κόρινθο, μά κείνη γεννήθηκε στή Μυτιλήνη. Μάννα δέν ὑπάρχει—λένε πὼς εἶναι χωρισμένη ἀπὸ τὸν ἄντρα της, ὅμως μπορεῖ καί νά τοῦχει πεθάνει. . .

Ο Μελετίου τὸ πήρε μέ συγκίνηση τό πρᾶμα καί σκαρώνει ἓνα σωρὸ στίχους γιά τό χατήρι τῆς μικρῆς. Λέει πὼς πάντα τότε συγκινοῦσε τό δράμα τῆς κοπελλίτσας πού δέν ἔχει μάννα. Καί φαίνεται, πὼς τό κακὸ πού τότε βρῆκε μεγαλώνει μέρα μέ τήν ἡμέρα, γιατί παθαίνει μιὰ τέτοια δειλία σά διασταυρῶνεται μέ τό μελαχροινάκι, σά νᾶναι κανένα πρωτόβγαλτο ἀγόρι. Καί πού τότε πειράζουμε γιά τοῦτο, μᾶς ἀπαντᾶ πὼς φροντίζει νά βρεῖ τήν πιὸ ταιριαστὴ εὐκαιρία γιά νά τῆς πεῖ κείνα πού λογαριάζει.

* *

Μιὰ βραδυὰ τότε βρίσκω μοναχό του—τό Μελετίου—στήν προκουμαία, μέ κάτι κρεμασμένα μούτρα σά νά τοῦ σκότωσαν ὀλόκληρο τό σόι. Τότε καληπερίζω, μοῦ λέει καί κείνος τήν καλησπέρα του, κι ἡ φωνή του φανερώνει στενοχώρια. Σύγκαира μέ παίρνει ἀπὸ τό μπράτσο—φανερὸ πὼς ἔχει νά μοῦ μιλήσει—μέ πάει στό «Κοσμικόν»—τούτη δῶ ἡ ταβέρνα πρέπει νά τὰ ξέρει πὼς μυστικά μας μέ τό νῆ καί μέ τό σίγμα—καθίζουμε σέ μιὰ γωνιά κι' ἀρχίζει νά μοῦ λέει μέ κομμένη φωνή, πὼς. . .

. . . «Ὁ Τροχάκης εἶναι γαῖδοῦρι ξεσαμάρωτο. . .—σπάνια τίς ξεστομίζει ὁ Μελετίου τέτοιες κουβέντες, λοιπὸν κάτι τρέχει—ξεσαμάρωτο (τό τονίζει)—δέν τό περίμενα πὼς μπορούσε νά φερθεῖ πρόστου-

χα. Μά, στή φιλία μας, δέ θέλω νά σοῦ ξεφύγει λέξη, δέν ἔχω σκοπὸ νά γίνει φασαρία—σοῦ τὰ λέω, μόνο, γιά νά τοῦ μιλήσεις μέ τρόπο, μέ τρόπο, χωρίς νά καταλάβει κανεὶς τό παραμικρό. . . Ἐμαθα πὼς βάνει «μεσάζοντα» γιά νά τραβήξει τήν Κλειῶ—τ' ὄνομα τῆς μικρῆς—παρ' ὄλο πού τό ξέρει πὼς ἐνδιαφέρομαι. . .»

Κατὰ βάθος πρέπει νά γελάσω, γιατί τό πρᾶμα φαίνεται νᾶναι λιγάκι ἄστειο, μά δέν τό κάνω, μήτε καί φανερώνω παρόμοια σκέψη—στό κάτω-κάτω ξέρω πὼς ὁ Τροχάκης εἶναι λίγο παληόπαιδο, λοιπὸν κι' ἐγὼ νά ἤμουν στή θέση τοῦ Μελετίου. . .

—Ναί, τοῦ λέω, θά φροντίσω νά τότε βρῶ μέχρι τό Σάββατο—εἶναι Πέμπτη—καί θά τοῦ μιλήσω, θά τοῦ μιλήσω, ξέρω τί πρέπει νά τοῦ πῶ.

Καί καθώς τὸν ἀκούω νά ξεσπᾶ σ' ἓνα πρωτάκουστο βριζίδι, συλλογίζομαι πὼς δέ μπορεῖ νᾶχει ἄδικο κείνος πού πάει ν' ἀντισταθεῖ στόν ἐχθρό. . .

* *

Τὴν ἄλλη μέρα, πάλι στήν προκουμαία κι' οἱ τρεῖς: Ὁ Καρμπόνης, ὁ Μελετίου κι' ἐγὼ. Τὰ λέμε καί στόν Καρμπόνη—ὁ Μελετίου μετάνοιωσε καί μοῦ σφυρίζει πὼς. . . «δέν πειράζει, καλύτερα νά τὰ ξέρει κι' αὐτὸς, καλύτερα. . .»

Κι' ὁ Καρμπόνης τ' ἀκούει μέ χαμόγελο—δείχνει πὼς, ναί, ναί, κάτι τέτοια πρέπει νά τὰ περιμένει κανεὶς ἀπὸ τὸν Τροχάκη—στήν Ἀθήνα τήνε σπούδασε, φαίνεται, καλὰ τὴ μηχανή Δέν ἔκανε, λένε, κι' ἄλλη δουλειὰ στήν Ἀθήνα.

Παρακάτω βρίσκουμε καί τό Σεραφείμογλου δίχως τὸν Τροχάκη—παράξενο. Τότε ρωτοῦμε γιά τὸν «κηδεμόνα» του καί μᾶς ἀπαντᾶ πὼς ἔχει δυὸ μέρες νά τότε δεῖ—φантаζόταν πὼς ἀπόψε θά τότε συναντοῦσε δῶ κάτω.

Πιὸ πέρα, νά κι' ἡ Κλειῶ μέ τήν παρέα της. Πᾶνε πλάι-πλάι στή θάλασσα καί κρατοῦνε μιὰ πόζα, σά νᾶναι τίποτα σοβαρὲς γεροντοκόρες. Τίς προσπερνοῦμε χωρίς νά τίς κυττάξουμε, κανεὶς, μήτε κι' ὁ Μελετίου—κάνει κι' αὐτὸς τό σοβαρὸ. Μιλᾶ φωναχτά, μάλιστα, καθὼς περνοῦμε ἀπὸ κοντὰ τοὺς, θαρρεῖς καί κάτι τότε τσίτωσε, κάτι σὰν πείσμα. . .

Λοιπὸν, οἱ βόλτες ξακολουθοῦν ἔτσι γιά κάμποση ὥρα, κι' ὕστερα, ξαφνικά, τήνε χάνουμε τὴ μικρὴ—ἄνοιξε ἡ γῆς καί τήνε κατάπιε. . . Κι' ὁ Μελετίου συννεφιάζει, στή στιγμή, καί χάνει τό κέφι του, μέχρι πού τό παίρνει ἀπόφαση σέ λίγο καί δίνει μοναχὸς του τήν ἐξήγηση: Τότε φοβᾶται πολὺ τὸν πατέρα της ἡ Κλειῶ, τότε φοβᾶται, καί γιά τοῦτο θάφυγε νωρίς.

* *

Καθὼς ἔχω τήν περιέργεια δέ μπορῶ νά κρατηθῶ καί βρίσκω τήν πρόφαση πὼς ἔχω μιὰ δουλειά, «δῶ παρακάτω σέ κάποια θειά μου, σ' ἓνα τέταρτο θάχω γυρίσει. . .» Κάνω πὼς παίρνω τό δρόμο γιά τήν ἀγορά, μά παραπέρα, χάνομαι στό στενὸ πού κόβει γιά τό τελωνεῖο, καί σέ δυὸ-τρία λεφτά νά μαι πάλι δίπλα στή θάλασσα, ξυστὰ στίς

ἀποθήκες τῆς Ἀγροτικῆς. Εἶναι μισοσκότεινα—τὰ ἠλεκτρικά βρῆκαν τὸ διάολό τους ἀπὸ τὰ χαμίνια τοῦ λιμανιοῦ—καί δὲ φοβοῦμαι πὼς θὰ μὲ δεῖ κανεὶς. Ἐνα λειψὸ φεγγάρι, μοναχά, κεῖ ψηλά, μέσα σὲ κάτι σύννεφα, πολὺ κουτὸ καὶ νυσταγμένο.

Τῶχω σίγουρο πὼς κάπου δῶ θὰ βόσκει τὸ κασίκι μας—εἶναι πολλές γωνιές ὀλόγυρα ποὺ τίς κρύβει τὸ σκοτάδι. Κι' ὁ Τροχάκης θὰ τίς ξέρει, φαντάζομαι, πιὸ καλὰ κι' ἀπ' τοὺς ἀνθρώπους τοῦ λιμανιοῦ.

Δὲ γελάστηκα.

Κεῖ πλάι στίς παλιῆς βενετσιάνικες ἀποθήκες τοῦ τελωνείου, κρυφομιλοῦνε τὰ πιτσουνάκια. Ὁ Τροχάκης τῆς κρατάει τὸ χέρι, κι' ἡ μικρὴ δουλεύει μιὰ γλωσσίτσα -μηχανή. . . Δὲν ἀκούω τί νὰ τοῦ λέει γιατί χαχανίζουνε κι' οἱ δυό, μὰ καταλαβαίνω πὼς τοῦτο τὸ γέλιο τους θάβει, σίγουρα, κοροϊδία γιὰ τὸ δυστύχημα τοῦ Μελετίου.

**

Τοὺς ξαναβρίσκω στὴν προκουμαία—Καρμπόνης, Μελετίου καὶ Σεραφείμογλου—πρὶν περάσει τὸ τέταρτο. Καταπιάστηκαν στὸ μεταξὺ μὲ μιὰ μεγάλη κουβέντα—γιὰ τὴ φιλοσοφία, δὲν ξέρω ποίανου—καί τὰ λένε σὰ νὰ ρητορεύουνε. Πρὸ πάντων ὁ Μελετίου δὲν ἔχει σταματημὸ. Λέει, λέει σειρά τὰ ἐπιχειρήματα—ὁ Σεραφείμογλου τ' ἀκούει μόνο καὶ δὲ μιλά—κι' ὁ φουκαρᾶς ὁ Καρμπόνης ἰδρώνει γιὰ νὰ τότε πείσει πὼς ἡ γνώμη του δὲν εἶναι σωστὴ. Ὁμως, φαίνεται πὼς ἔχει ἐνθουσιαστεῖ ὁ Μελετίου, μὲ τὴ διαγωγή τῆς μικρῆς ποῦ. . . φοβάται τὸν πατέρα της καὶ φεύγει νωρίς-νωρίς γιὰ τὸ σπίτι. . . καὶ βρίσκει ποτάμι τὰ λόγια. Τὸν ἀποστομώνει τὸν Καρμπόνη καὶ λέει, λέει, λέει. . . Κι' ἐγὼ ψάχνω μὲ τὸ μυαλό μου νὰ βρῶ τὸ πιὸ μαλακὸ μαχαίρι γιὰ νὰ τοῦ κόψω τὴ φόρα. . .

ΠΑΝ. ΓΙΑΝΝΟΥΔΑΚΗΣ

Ὁ Βράχος.

Μ. Γ. ΛΕΡΜΟΝΤΩΦ

Ξενυχτοῦσε γκρίζο συννεφάκι
Πὰ στὸ στήθος βράχου γιγαντένιου
Τὴν αὐγὴ σὲ δρόμο λαζουρένιο
Βγήκε μ' ἕνα σβέλτο παιχινάκι.

Μ' ἄφησε στὸ γέρο - βράχο ἀχνάρι
Δροσερό. Στὴν ἔρημο θλιμμένος
Σιγοκλαίει, βαθειὰ συλλογισμένος
Μοναξιάς καὺμός τὸν ἔχει πάρει. . .

Μετάφ. ἀπὸ τὸ Ρωσικὸ Π. ΑΝΔΡΟΝΙΚΟΠΟΥΛΟΥ

Τὸ ἔργο τοῦ Παπαντωνίου

Τὸ πρῶτο του διήγημα—«Ὁ ψωμᾶς»—φάνηκε στὴν «Εἰκονογραφημένη Ἔστια» τὸ 1895. Ἄν ὁ Παπαντωνίου πέθανε ἐξηντατριῶν, ἐκεῖνο τὸν καιρὸ ἦταν δεκαεπτὰ χρονῶν παιδί. Μόλις εἶχ' ἐρθεῖ ἀπὸ τὸ Καρπενῆσι καὶ σπούδαζε γιατρός στὸ Πανεπιστήμιο. Κι' ὅμως τὸ διήγημά του—ἡ ἱστορία ἐνὸς δυστυχισμένου νέου ἐργάτη, ποῦ τὸν σκοτώνει κατὰ λάθος ἕνας ἄλλος δυστυχισμένος συνάδελφός του στὸ φούρνο—ἦταν ἄρτιο. Εἶχε σχέδιο, κι' ἀπὸ τὸ σχέδιο αὐτὸ δὲν ξέφευγε οὔτε τόσο-δὰ ἡ περιγραφή κι' ὁ διάλογος. Συμμετρία παντοῦ κι' ἄρμονία. Μὰ εἶχε καὶ συγκίνηση, ποῦ θὰ πῆ πὼς εἶχε ἔμπνευση. Δὲν ἦταν μόνο κάτι περίτεχνο, ἐσκεμμένο, φτιαστό ἦταν κι' αὐθόρμητο, πηγαῖο, γνήσιο. Καί γιὰ τὴν ἡλικία τοῦ συγγραφέα, μποροῦσε νὰ θεωρηθῆ ὡς ἕνα θαῦμα. Πότε πρόφτασε νὰ μάθῃ τὴν τέχνη αὐτὸ τὸ παιδί; πότε ἔγινε ἰκανὸ νὰ ὑποτάσῃ τίς ἐμπνεύσεις του σὲ μιὰ τόσο τέλεια μορφή; «Ὁ Ψωμᾶς» μοῦ θύμισε τότε τὰ πρῶτα ποιήματα τοῦ Λάμπρου Πορφύρα. Ἔτσι κι' ἐκεῖνος, ἀπὸ τὸ μαθητικὸ θρανίο, ἔγραφε ποιήματα ἄρτια ὅσο σχεδὸν κι' ἐκεῖνα ποῦ ἔγραφε μεγάλος. Καί στὴ Λογοτεχνία μας, μόνο αὐτοὺς τοὺς δυὸ γνωρίζω τόσο πρώιμους, ἀπὸ τόσο νωρὶς καμωμένους, μπορῶ νὰ πῶ γεννημένους.

Ὁ Παπαντωνίου, μετὰ λίγα χρόνια, ἀφιέρωθηκε ὀλόψυχα στὸ χρονογράφημα. Διηγήματα δὲν ἔγραφε πιά μόνο ποιήματα κάπου-κάπου—τῆς ἐποχῆς ἐκείνης εἶναι τὰ «Πολεμικὰ Τραγούδια» του—καὶ χρονογραφήματα καθεμέρα. Ἀλλὰ κι' αὐτὰ ποιήματα ἦταν. Πιὸ ὠραία, πιὸ ἐμπνευσμένα, πιὸ περίτεχνα, πιὸ λογοτεχνικά, δὲν ἔγραφε τότε κανέναν. Θυμοῦμαι ἀκόμα ἕνα γιὰ τὸ πρῶτο δόντι ποῦ τοῦ ἔπεσε, κι' ἐν' ἄλλο γιὰ κάποιον φαιδρὸ φουκαρᾶ, ποῦ τοῦ ἔδωσε ἀφορμὴ νὰ δρίσῃ τὸ Ρωμιοῦ ὡς «τὴ φαιδρότερη δυστυχία τοῦ κόσμου»: ἦταν καὶ αὐτὸ θαυμάσια. Στὰ χρονογραφήματα αὐτά, ὁ Παπαντωνίου ἔβαζε ὅλη του τὴ δύναμη. Κι' αὐτό, νομίζω, εἶναι ὁ λόγος ποῦ, γιὰ πολὺν καιρὸ, παραμέλησε τὸ ποίημα καὶ προπάντων τὸ διήγημα. Μόνο ὅταν ἔπαψε νὰ γράφῃ καθημερινὰ χρονογραφήματα, μπόρεσε νὰ καλλιεργήσῃ τὰλλα λογοτεχνικὰ εἶδη, κι' αὐτὸ πάλι ὄχι καὶ τόσο ἐντατικά. Συγκρινόμενος μὲ ἄλλους λογοτέχνες, ὁ Παπαντωνίου δὲν εἶναι καθόλου πολυγράφος. Τόσο τὰ ποιήματά του—ἔμμετρα ἢ ἀπλῶς ρυθμικά—ὅσο καὶ τὰ διηγήματά του, εἶναι μετρημένα. Ἀλλὰ ὅλα παρουσιάζουσαν τοῦτο τὸ ἐξαιρετικὸ: δὲν φαίνονται πὼς εἶναι ἔργα ὀλιγογράφου.

Αὐτὸ θέλει ἐξηγήσῃ. Ὑπάρχουν, ἀλήθεια, συγγραφεῖς ποῦ κάνουν πέντε, δέκα, δεκαπέντε χρόνια, γιὰ νὰ βγάλουν ἕνα βιβλίο, καὶ σ' ὅλη τους τὴ ζωὴ, ἐκεῖ ποῦ ἄλλοι ἔχουν πενήντα, ἑκατό, αὐτοὶ δὲν ἔχουν οὔτε τὸ δέκατο. Ἀλλὰ τὰ βιβλία τους σπανιότατα εἶναι ἄρτια. Τοὺς λείπει ἡ τεχνικὴ, ποῦ ἀποκτάται μόνο μὲ τὴν πείρα τῆς πολλῆς, τῆς συχνῆς παραγωγῆς. Θέλουν, μιὰ φορά τόσο, νὰ τὰ ποῦν ὅλα μαζί, καὶ τὸ ἔργο τους εἶναι πάντα παραμορφωμένο. Τὸ ἴδιο κι' ἡ γλώσσα τους, γιατί κι' αὐτὴ μόνο μὲ τὸ πολὺ γράψιμο ξεκαθαρίζεται κι' ἐλαφρύνεται. Κι' ἀφοῦ μοῦ ἦρθε τώρα αὐτὴ ἡ λέξη, μπορῶ νὰ

πῶ πὼς τὰ βιβλία τοῦ ὀλιγογράφου, καὶ τὰ ὠραία ἀκόμα, καὶ τὰ σπουδαία! Μόνον πάντα β α ρ ι ά. Ἔ, τοῦ Παπαντωνίου εἶναι ἐλαφρότατα! Μόνον αὐτός, καὶ χωρὶς τὴν πείρα τῆς πολλῆς, τῆς συχνῆς παραγωγῆς, ἔχει τεχνικὴ ἀπὸ τὶς τελειότερες. Δὲν τὰ λέει ὅλα μαζί κάθε φορά, ἀλλὰ μόνο ὅσα χρειάζονται. Κι' ἡ γλῶσσα του ἐπίσης εἶναι καθαρὴ κι' ὑποταγμένη. Ἴσως νὰ τὸν βοήθησε σ' αὐτὸ κι' ἡ πείρα ποῦ ἀπόκτησε μὲ τὸ πολυχρόνιο λογοτεχνικὸ χρονογράφημα. Ἄλλὰ περισσότερο, νομίζω, τὸ φαινόμενο ὀφείλεται στὴν ἔκτακτη ἱκανότητα τοῦ ἀνθρώπου ποῦ μποροῦσε, ἀπὸ δεκαεπτὰ χρονῶν παιδί, νὰ γράφει ἕνα διήγημα ἄρτιο σὰν τὸν «Ψωμᾶ».

Εἶπα ἄλλοτε γιὰ τὸν Παπαντωνίου, πὼς ὅτι ἔγραψε στὴ ζωὴ του εἶν' ἕνα τέλειο πρότυπο τοῦ εἴδους. Δὲν πιστεύω νὰ εἶπα ὑπερβολή. Ἔνα «τέλειο πρότυπο τοῦ εἴδους» δὲν εἶναι πάντα καὶ μεγαλόρρημα ἢ ἀριστούρρημα. Κι' ἐκεῖνοι ἀκόμα ποῦ δὲν παραδέχονται τὸν Παπαντωνίου γιὰ μεγάλο ποιητὴ καὶ πεζογράφο—ἐγώ, ὁμολογῶ, πὼς μοῦ ἐπιβάλλεται—μποροῦν νὰ παραδεχθοῦν πὼς τὰ ἔργα του ἔχουν τὴν τελειότητα ἐκείνη ποῦ τὰ κάνει πρότυπα στὸ εἶδος τους. Καὶ γι' αὐτὸ μὲ δυσκολία θὰ κατόρθωνε κανένας νὰ ξεχωρίσει τὸ καλύτερό του ποίημα ἢ τὸ καλύτερό του διήγημα.

Ὅπως δὴ ποτε, ἐγὼ ξεχωρίζω, ἀπὸ τὰ ποιήματα, ὀλάκερη τὴ συλλογὴ «Τὰ θεῖα δῶρα» καὶ κυρίως τὴν «Προσευχὴ τοῦ Ταπεινοῦ», κι' ἀπὸ τὰ διηγήματα, τὴ «Γυναίκα τοῦ Μαλῆ» καὶ τὸ «Πληρωμένο Γεράκι». Ὁ ἴδιος ὁ Παπαντωνίου προτιμοῦσε ἀπ' ὅλα τὰ «Φουστάνι». Κι' αὐτὸ βέβαια μ' ἀρέσει πολὺ· ἀλλὰ δὲν ξέρω γιὰ τὸ ἐβρίσκα ἀνώτερο ἀπὸ τᾶλλα δυό. Τὸ βέβαιον εἶναι πὼς τὰ κομμάτια αὐτὰ τοῦ Παπαντωνίου δὲ μοιάζουν μὲ κανενὸς ἄλλου διηγηματογράφου.

Ἔχει δική του ἀντίληψη τῆς ζωῆς, δικό του τρόπο νὰ τὴ διηγῆται, δική του φιλοσοφικὴ καὶ ποιητικὴ διάθεση, καὶ προπάντων δική του ἔκφραση. Εἶν' ἕνας καθαυτὸ π ρ ω τ ὀ τ υ π ο ς συγγραφέας.

Στὸ πεζὸ του ἔργο, ξεχωριστὴ θέση κατέχουν τὰ «Ψηλὰ Βουνά», ἕνα θαυμάσιο παιδικὸ μυθιστορηματάκι—ἀναγνωστικὸ γιὰ τὴ Β' Τάξη τοῦ Δημοτικοῦ, ἀλλὰ ποῦ θὰ ἔκανε, νομίζω, καὶ γι' ἀνώτερες τάξεις—καὶ στὸ ποιητικὸ του ὁ «Ὅρκος τοῦ Πεθαμένου», ποῦ ἂν δὲν εἶναι καθαυτὸ θεατρικὸ ἔργο—μολονότι κι' αὐτὸ δὲν τὸ παραδέχομαι—εἶναι ὅμως μιὰ θαυμαστὴ δραματοποίησις ἐνὸς μεγαλόπνευστου δημοτικοῦ τραγουδιοῦ, ποῦ τὴν ἐπιχείρησαν κι' ἄλλοι ἀλλ' ἀπέτυχαν κατὰ κράτος. Τᾶλλα βιβλία τοῦ Παπαντωνίου—«Ὁθων», «Ἅγιον Ὅρος» κτλ. ἐκτὸς βέβαια ἀπὸ τὸν «Βυζαντινὸ Ὅρθρον»—ξεφεύγουν ἀπὸ τὰ ὄρια τοῦ καθαυτοῦ δημιουργικοῦ λογοτεχνήματος. Εἶναι ἱστορικά, αἰσθητικά καὶ τεχνοκριτικά δοκίμια. Γι' αὐτὸ ξεφεύγουν καὶ τὴ δική μου ἀρμοδιότητα. Δὲν εἶμαι σὲ θέση νὰ κρίνω τὸν Παπαντωνίου καὶ σὰν αἰσθητικὸ ἢ τεχνοκρίτη. Μόνον ὁ κ. Λέαντρος Παλαμᾶς τὰ ξέρει ὅλα. Ἐδιάβαζα βέβαια μὲ μεγάλη εὐχαρίστηση τὰ σοφά, τὰ μελετημένα τεχνοκριτικά ἄρθρα τοῦ Παπαντωνίου στὸ «Ἐλεύθερον Βῆμα», ποῦ μ' ἔπειθαν πάντα. Δὲν μπορῶ ὅμως νὰ πῶ μὲ βεβαιότητα ἂν μοῦ ἔδιναν καὶ σωστὲς ἰδέες γιὰ πρόσωπα καὶ πράγματα ποῦ... δὲν τὰ ξέρω.

ΓΡΗΓ. ΞΕΝΟΠΟΛΟΣ
Γῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης

Ὅταν ἀρχίζα νὰ διαβάζω τὸ Παπαδιαμάντη, εἶχα σχηματίσει τὴ γνώμη πὼς εἶταν ἕνας μέτριος συγγραφέας. Ἀλλὰ ὅσο προχωροῦσα στὸ διάβασμα τόσο μεγάλωνε ὁ θαυμασμός μου. Καὶ χωρὶς κανένα δισταγμὸ μπορῶ νὰ πῶ: ὁ Παπαδιαμάντης εἶνε ὁ μοναδικός μας πεζογράφος. Μὰ ποῖο εἶνε ἐκεῖνο τὸ στοιχεῖο ποῦ τοῦ δίνει αὐτὴ τὴν τόσο ζηλευτὴ θέση; Προτοῦ ἀπαντήσω στὸ ἐρώτημα αὐτὸ εἶνε ἀνάγκη νὰ κάνω μιὰ διασάφισις: ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὁ Παπαδιαμάντης βρίσκεται σὲ διάσταση μὲ τὸ κοινωνικὸ περιβάλλον του.

Αὐτὴ ἡ στάσις του μέσα στὴν κοινωνία τοῦ δίνει τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο πρέπει νὰ ζωντανῶσει μὲ τὴν Τέχνην του τὴν κοινωνία. Σὰ δυσασετημένους εἶναι φυσικὸ ν' ἀποδώσει μὲ ρεαλιστικὸ τρόπο τὰ φαινόμενα τῆς ζωῆς. Ἐδῶ εἶναι τὸ μεγάλο μυστικὸ τῆς ἐπιτυχίας του. Ἡ ρεαλιστικὴ ἀναπαράστασις εἶναι τὸ βασικὸ στοιχεῖο γιὰ ἕνα συγγραφέα. Ὅχι πὼς θέλουμε νὰ εἶνε ὁ κόσμος, ἀλλὰ αὐτὸς ποῦ εἶνε. Ἀλλὰ ἔκανε καὶ κάτι ἄλλο ὁ Παπαδιαμάντης ποῦ δὲν τόκανε κανένας μέχρι σήμερα: κατέβηκε μέσα στὸ λαό, ἔζησε μαζί του, πόνεσε καὶ τὸν ζωγράφισε μ' ἀπαράμιλλη δύναμη. Πρῶτος ὁ Γαβριηλίδης τόνισε αὐτὴ τὴ μεγάλη ἀρετὴ: «Τὸ αἶσθημα τοῦ λαϊκισμοῦ πάλλει ἐν αὐτῷ» (Ἀκρόπολις, 1892).

Ἐκεῖνο ποῦ εἶναι ἀξιοπρόσεχτο εἶνε τοῦτο: Ἡ διάστασις μὲ τὴν κοινωνία βάσταξε μέχρι τὸ θάνατό του. Πέρασε ἀπὸ πολλὰς καυχίας, μὰ δὲ συμβιβάστηκε. Αὐτὸ τὸ ἀλύγιστο καὶ τολμηρὸ ἀντίκρουσμα τῆς ζωῆς εἶνε ἀκόμα ἕνα σοβαρὸ στοιχεῖο ποῦ μᾶς ἀναγκάζει νὰ σταθοῦμε μὲ μεγαλύτερο σέβας κι' ἐχτίμησις μπροστὰ στὸ ἔργο τοῦ Παπαδιαμάντη. Νὰ ἕνα χαρακτηριστικὸ περιστατικόν: στὰ 1908 γιορταζόταν τὰ εἰκοσιπεντάχρονα τῆς φιλολογικῆς τοῦ ζωῆς. Πῆγε κόσμος πολὺς. Μὰ ὁ Παπαδιαμάντης σηκώθηκε καὶ πῆγε στὸ σπίτι μιᾶς ἀπλῆς γυναικούλας καὶ τότε ἔγινε αὐτὸς ὁ διάλογος, ὅπως γράφει ὁ κ. Μερλιέ: «Ἀπόψε μὲ περιμένει ἡ Πριγκίπισσα Μαρία, μ' ὅλη τὴν πλοῦσιαν κοινωνία»—«Μὰ κύρ Ἀλέξανδρε, τί κάνετε λοιπὸν ἐδῶ; θὰ ἀργήσετε πολὺ. Δὲν εἶνε σωστὸ νὰ περιμένουν. Τί θὰ ποῦν αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι;»—«Ἐνοια σας, κυρία Πολυξένη, εἶμαι πολὺ καλῆτερα μαζί σας. Ὅλα αὐτὰ δὲν ἔχουν γιὰ μένα καμμιά σημασία». Εἶνε τόσο ζωντανὸς ὁ διάλογος ποῦ δὲ χρειάζεται κανένα σχόλιο.

Γεννήθηκε στὰ 1851 στὴ Σκιάθου. Ἡ φύσις στὸ μικρὸ νησί εἶνε μαγευτικὴ καὶ πλοῦσιαν, ἢ κοινωνικὴ ὅμως κατάστασις εἶναι πρωτόγονη. Ἡ χώρα μας δὲν εἶχε οὔτε μισὸ αἰῶνα ἀπὸ τὴν ἀπελευθέρωσίν της. Περνάει τὰ παιδικὰ του χρόνια μέσα στὸ στενὸ καὶ πρωτόγονο κύκλο τοῦ νησιοῦ του. Ὡστόσο ὁ κύκλος αὐτὸς ἔχει ἄπειρες φυσικὰς γοητείας. Παίζει στὶς ἀκρογιαλιές, ἀκούει τὶς διηγήσεις τῶν ἀπομάχων τῆς ζωῆς, προσέχει ὅλες τὶς κινήσεις καὶ μεταβολὰς ποῦ γίνονται στὸ λιμάνι τῆς πατρίδος του.

Τελειώνει τὸ δημοτικὸ σχολεῖο, μὰ οἱ γονεῖς του δὲν ἀποφασίζουν νὰ τὸν στείλουν στὸ σχολαρχεῖο. Τέσσερα ὀλάκερα χρόνια

περιπλανιέται στο νησί του. Ίσως ο πατέρας του να διατάζει να τον στείλει γι' ανώτερες σπουδές. Τότε ο μικρός Παπαδιαμάντης συνοδεύει τον πατέρα του στα βαφτίσια, στους γάμους και στις αγρυπνίες που γινόταν στα ξωκλήσια του νησιού. Αυτή η μικρή ανάπαυλα από τις σπουδές και η έπαφή με τη ζωή πλουτίζει την πείρα του αύριανου μας πεζογράφου. 'Αλλά αυτό δε θα πει πως θ' αφήσει στάσιμη τη μόρφωσή του. Μόνος του διαβάζει, μάλιστα τόσο πολύ που αναγκάζεται ο πατέρας του να τον μαλλώσει, μäs πληροφορεί ο ξάδερφός του Γ. Ρήγας («Γράμματα του Παπαδιαμάντη» σελίδα 222). Και μπροστά στη φανερή κλίση του προς τα γράμματα, ο πατέρας του τον στέλνει στη Σκόπελο κι' αργότερα στο Γυμνάσιο της Χαλκίδας. Τελείωσε τη δεύτερη τάξη του Γυμνασίου και σταμάτησε «ένεκα της δυσχερείας των οικονομικών της οικογενείας του» (Ρήγας).

Τότε παρουσιάζεται μπροστά στον Παπαδιαμάντη το πρόβλημα ώμο. Τι να κάνει, μια που γράμματα δεν είναι εύκολο να μάθει; Το εμπόδιο για τις σπουδές του είναι αρκετά μεγάλο, δεν υπάρχει κανένας τρόπος να κατανικηθεί. Θα πέρασε πολύ δύσκολες στιγμές ώσπου να βρει μια διέξοδο. Και στα 1872 αποφασίζει να πάει στο "Άγιον Όρος ως προσκυνητής κι' αν η ψυχή του ικανοποιηθεί από την καλογερική ζωή θα γίνει καλόγερος. Μά η εξάμηνη παραμονή του εκεί φέρνει το αντίθετο αποτέλεσμα. Τον τραβάει η ζωή πίσω.

Από μικρός είχε πει στη μητέρα του. «'Εγώ, έγεννήθην δια να γράφω και να διαβάζω μόνον». Στη μοναξιά του Άγιου Όρους ξαναγεννήθηκε πάλι, τώρα όμως αρκετά ξεκάθαρα, η ιδέα του να γίνει συγγραφέας. Και γυρίζοντας καταφέρνει τον πατέρα του να τον στείλει στην Άθήνα για να τελειώσει το γυμνάσιο και να πάει στο Πανεπιστήμιο. Το ταξίδι του για την Άθήνα γίνεται κάτω από τις πιό σκληρές συνθήκες. Ταξιδεύει έχοντας μαζί του τόσα λεφτά που μόλις του φτάνουν για τα απαραίτητα έξοδα του ταξιδιού. Μάλιστα ο πατέρας του τότε συμβούλεψε να προσπαθήσει να ταξιδέψει δίχως να πληρώσει εισιτήριο, μα «έντός του άτμοπλοίου δεν ήμπόρεσα να γλυτώσω τον ναύλον» θα γράψει στο πρώτο του γράμμα στον πατέρα του.

Και φτάνοντας στην Άθήνα η πρώτη του φροντίδα είναι να βρει μια παράδοση για να «έξοικονομήσει τα έξοδά του». Το πρόβλημα της στέγης το έλυσε με την προσφορά του εξαδέλφου του Α. Μωραϊτίδη: «μετά του φιλάτου Α. Δ. Μ. θέλω συγκατοικήσει άνεξόδως. Ο δε σεβαστός πατήρ Γεράσιμος θα μοι δίδη δι,τι εύκολύνεται δια να τον προγυμνάσω» (Σεπτέμβρης 1873). 'Αλλά η ζωή του ή φοιτητική και ή κατοπινή είναι όλο περιπέτειες και στερήσεις που άλλου θα την ξεετάσουμε σ' όλες τις λεπτομέρειες.

Οι σπουδές του στο Πανεπιστήμιο του φέρνουν μεγάλη απογοήτευση. Στα 1884 γράφτηκε στη Φιλοσοφική Σχολή, παρόλο που ή πρώτη του απόφαση ήταν να σπουδάσει Θεολογία. Αυτή η αλλαγή για τις ανώτερες σπουδές είναι σημάδι αρκετά χαρακτηριστικό για τον προσανατολισμό του Παπαδιαμάντη. 'Αργότερα κι' η Φιλοσοφία θα μείνει στη μέση. Οι έσωτερικές του ανησυχίες πουθενά δε βρίσκουν ικανοποίηση.

Για να λύσει όμως το πρόβλημα της διατροφής του γίνεται δημοσιογράφος. Μαθαίνει μόνος του τρεις ξένες γλώσσες. Η δημοσιογραφία υποβοηθεί τη συγγραφική του εξέλιξη.

* *

Ο Δημοτικισμός που πήρε μεγάλη ανάπτυξη με το «Ταξίδι» του Ψυχάρη, κέρδισε τα νέα ταλέντα και ή λογοτεχνία μας ξεκαθάρισε το γλωσσικό πρόβλημα. Μα ο Π. ακολουθεί δικό του δρόμο. Το γλωσσικό ζήτημα τον μπερδεύει. Πνίγεται μέσα στην καθαρεύουσα. Το νέο γλωσσικό κίνημα έρχεται κάπως αργά γι' αυτόν. Αυτό δε θα πει πως θα σταθεί έθνηρικά στη γλώσσα του Λαού. Τα πρώτα ιστορικορωμαντικά μυθιστορήματά του τα γράφει στην καθαρεύουσα δίχως καμιά χρήση της Δημοτικής. 'Αργότερα όμως μέσα στα διηγήματά του όλοι οι διάλογοι θα γραφτούνε στη δημοτική και μάλιστα δίχως καμιά φθογγολογική και τυπική διόρθωση. Κάποτε θα όμολογήσει: «Θα ήθελα να την αλλάξω (την καθαρεύουσα), δυστυχώς δεν μπορώ, συνήθισα να γράφω έτσι και τώρα είναι αργά».

'Από το 1879, που δημοσιεύει το μυθιστόρημα «Η Μετανάστις» ίσαμε το 1885 γράφει άλλα 4 μυθιστορήματα ιστορικορωμαντικά. Μέσα στα πέντε αυτά έργα «όλιγον αυθαίρετα εις τας υποθέσεις των και άφελή εις τα μέσα της αποδόσεώς των» (Βώκος) είναι ή πρώτη παραγωγή του ταλέντου του. Ψάχνει μέσα στην ιστορία για τα θέματά του. Μέσα του όμως έχει όλη τη δύναμη για να καταλάβει τον επικίνδυνο κατήφορο. Πολύ βοηθήθηκε από τη γνωριμία ξένων συγγραφέων που ως μεταφραστής είχε διαβάσει. 'Αλλά τη μεγαλύτερη βοήθεια του έδωσε ο Ντοστογιέφσκη που κείνη την εποχή είχε μεγάλη διάδοση σ' όλο τον κόσμο. Ο Παπαδιαμάντης είχε μεταφράσει το «'Εγκλημα και τιμωρία» και δημοσιεύτηκε στην φημερίδα «'Ακρόπολις». 'Ετσι ο Π. γλυτώνει από το ρωμανισμό που είχε μπλεχτεί. 'Αρχίζει πια να βλέπει τη ζωή μ' ένα δικό του τρόπο, καθαρά αντικειμενικό. Στην τέχνη του χρησιμοποιεί τη γύρω του ζωή κι' ιδιαίτερα του νησιού του. Δεν έχει καμιά ανάγκη να καταφύγει στη μυθολογία και στην ιστορία, όπως είχαν συνήθεια τότε.

Ο πεζογράφος προσέχει όλες τις έκδηλώσεις της ζωής και τις χρησιμοποιεί μέσα στα διηγήματά του. Κάποτε ή δυναμικότητα του δημιουργικού του ταλέντου θα φτάσει στην υπέρτατη έκδηλωση με τη γριά Χαδούλα την περίφημη Φόνισσα.

'Αλλά έρχεται το έρωτημα αθύρμητο: Μέσα στο τριαντάχρονο χρονικό διάστημα που πέρασε από το θάνατο του Παπαδιαμάντη δε φάνηκε κανένας πεζογράφος που να τον έχει ξεπεράσει; Η απάντηση είναι αρνητική. Για πολλά ακόμα χρόνια ο Παπαδιαμάντης θα έχει τον επίζηλο τίτλο του πρώτου και του μοναδικού. 'Αλλά κανένας δεν αποκλείει την πιθανότητα να φανεί ένας ανώτερος πεζογράφος. Ο καιρός είναι ώριμος. Πολλοί και αστάθμητοι παράγοντες θα υποβοηθήσουν τον έρχομό του. 'Ωστόσο σήμερα στέκεται ασάλευτος ο δημιουργός της «Φόνισσας».

ΣΤ. ΤΣΑΚΙΡΗΣ

ὑπὸ μῆνα θέ μῆνα

ΤΟ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟ ΜΑΣ ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΗΜΑ

Οἱ ἀφιερώσεις τῶν βιβλίων

Ἄν οἱ συγγραφεῖς μας εἶναι συνηθισμένοι νὰ μὴν πολυδέχονται ἐκδηλώσεις ἀπὸ μέρος τῶν ἀναγνωστῶν τους (γράμματα θαυμασμοῦ, παρακλήσεις γι' αὐτόγραφα κλπ.), δὲν παύουν ὅμως νὰ δημιουργοῦν ἀναμεταξύ τους σχετικές μικροεκπλήξεις. Ὅσοι ἀπ' αὐτοὺς ἔχουν συνηθισθῆναι νὰ ἐπισκεπτόνται τὰ παλαιοβιβλιοπωλεῖα, δὲ γίνεται παρὰ νὰ ξαναβρῆκαν, καὶ ὄχι μονάχα μιὰ φορά, βιβλία τους χαρισμένα σὲ φίλους. Δὲν πρόκειται γιὰ ἐντυπα πού τὰ κάνουμε δῶρα σὲ γνωστοὺς μας τίς παραμονές τοῦ νέου ἔτους ἢ μετὴν εὐκαιρία κάποιων γενεθλίων, ἀλλὰ γιὰ ἔργα πού μόλις κουβαλημένα ἀπ' τὸ βιβλιοδετεῖο βάνονται οἱ συγγραφεῖς τῶν οἱ ἴδιοι νὰ τὰ σκορπίσουν πρὸς ὅλα τὰ σημεῖα μὲ ἀφιερώσεις ἐξαιρετικῆς ἀγάπης καὶ τιμῆς. Εἶναι τ' ἀντίτυπα πού δίνονται ἀπλήρωτα, ἐκεῖνα πού ἔχουν ἀλλώστε καὶ τὴ μεγαλύτερη ζήτηση. Δὲν περιμένεις ἀπ' αὐτὰ παρὰ ἕνα καλὸ λόγο (στὴν περίπτωση πού εἶναι λόγος ὁ παραλήπτης) ἢ τὸ πολὺ μερικὲς περιτόητες γραμμές, πού κάθε ἄλλο παρὰ ἀνεκμετάλλευτες θὰ τίς ἀφήσεις. Κι ἐνῶ τὴν ἀποστολὴ σου τὴν ὑποδέχθηκε ἡ σιωπὴ, ξάφνου ἀνακαλύπτεις ἀργότερα μὲς στὸ σωρὸ τῶν ἀπούλητων χαρτιῶν ἕναν τίτλο περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλον γνώριμό σου καὶ δυὸ τρεῖς γραμμές πού σοῦ γυρίζουν σὰ φτύσιμο στὰ μοῦτρα. Ὁ ἔνδοξος ποιητής, ὁ ἀδέκαστος κριτικός, ὁ σπουδαῖος δημοσιογράφος, ἀφοῦ ἔκοψαν ἢ δὲν ἔκοψαν τὰ φύλλα, ἔστειλαν τὸ φτωχὸ ἀντίτυπο κατευθεῖαν στὰ παλιατζίδικα. Οἱ πῖθ ἔμπειροι καὶ πονόψυχοι ἀπ' αὐτοὺς φρόντισαν τουλάχιστο ν' ἀφαιρέσουν μ' ἕνα ψαλίδι τὸ προδοτικὸ τετράγωνο πού τοὺς ἀφοροῦσε. Μὰ ἡ πίκρα δὲ λιγοστεύει μὲ τοῦτο.

Οἱ δυσάρεστες αὐτὲς συναντήσεις ἔκαμαν πολλοὺς ἀπὸ τοὺς θλιβεροὺς Δονκιχώτες πού παριστάνουν στὴν Ἑλλάδα μας τὸ συγγραφέα νὰ λάβουν στάση ἐμβριθείας. Μιά γελοιοποίηση, ὅσο ἀσήμαντη καὶ νάναι, μᾶς σπρώχνει πάντα νὰ γενοῦμε σοβαρώτεροι. Μὲ ποιὸν τρόπο λοιπὸν ν' ἀποφύγει κανεὶς τὸ κακό; Πρέπει νὰ εἴμαστε φειδωλότεροι ἀπὸ δῶ καὶ πέρα σὲ τέτοια ζητήματα, σκέφτηκαν ὁμόφωνα οἱ ἐνδιαφερόμενοι. Καὶ ἀφοῦ δὲ μπορούσαν νὰ μὴ χαρίζουν τὰ βιβλία τους, ἀποφάσισαν νὰ εἶναι κἂν προσεκτικότεροι στὶς ἀφιερώσεις. Ἀπὸ ποιὸν ὅμως ν' ἀρχίσουν τὸ σκληρὸ μέτρο; Τὰ ζυγιασμένα λόγια δὲν προκαλοῦν ποτέ τὸν ἐνθουσιασμό. Κάτου ἀπὸ τίς ψυχρές, τίς τυπικές, τίς ἀπαραίτητες λέξεις ὁ ἄλλος θὰ διασθανθεῖ μονομιᾶς τίς ἐπιφυλάξεις σου καὶ θὰ σὲ πληρώσει μὲ τὸ ἴδιο νόμισμα. Ἐπειτα, λόγοι δικαιοσύνης ἐπιβάλλουν νὰ ἐφαρμοσθεῖς γενικὰ καὶ ἀνεξαίρετα τὴν καινοτομία. Πῶς ὅμως θὰ μporέσεις νὰ μὴν παραβεῖς τὸν κανὸνὰ προκειμένου γιὰ πέντε δέκα πρόσωπα τοῦ ἀμέσου περιβάλλοντός σου; Ἄχ, εἶναι πολὺ δύσκολο ν' ἀρνηθεῖς λίγη ἔγκαρδιότητα σὲ δεσποινίδες τοῦ κύκλου σου, κάποιες λεχτικές ὑπερβολές στὸν προϊστάμενό σου. Ἀπέναντι τῶν κριτικῶν θὰ θελήσεις τότε νὰ φυλαχτεῖς ἀπὸ τὴν ἀμετροπέεια; Μὰ δὲν ἐδιᾶλεξες καλύτερον τρόπο γιὰ νὰ χαντακώσεις τὴ

σταδιοδρομία σου, ἂν βρίσκεσαι πρᾶπάντων στὴν ἀρχὴ της. Τὸ πρῶτο πράμα πού θὰ κοιτάζει ὁ ἄλλος παίρνοντας τὸ ἀντίτυπό σου εἶναι τὸ τί ἰδέα ἔχεις γιὰ τὸ ὑποκείμενό του. Μήτε καὶ οἱ σφραγίδες μὲ τὸ ἀνούσιο «τιμῆς ἔνεκεν» ἀποτελοῦν εὐστοχώτερην ὑπεκφυγὴ. Ὅλα τὰ κλῖπα ἔχουν χρησιμοποιηθεῖ, κανένα τους ὅμως δὲν ἀποδείχθηκε ἀποτελεσματικόν.

Ἀπλούστατη λεπτομέρεια οἱ ἀφιερώσεις, σχετίζονται ὥστόσο μὲ ζητήματα ἀρχῶν καὶ μὲ ἀπόψεις ἀγωγῆς. Δείχνει κανεὶς τὸ χαρακτήρα του μ' αὐτές, ἀλλὰ καὶ συνάμα τὸν πλαστογραφεῖ. Διαθέσεις τῆς στιγμῆς, ὑποψίες μικρῆς διαρκείας, ἐνθουσιασμοὶ πού μπορεῖ νὰ πέσουν σὲ λίγο, ἀστάθμητοι παράγοντες κάθε λογῆς ὑπαγορεύουν λόγια πού ἄλλοτε διαβάσκονται κανονικὰ καὶ ἄλλοτε ἀνάποδα. Ἡ γλώσσα βρίσκει κι ἐδῶ εὐκαιρίες νὰ συγκαλύψει, ὅποτε θελήσει, τὸ βάθος τὸ πραγματικόν. Ἀλλὰ τίς περισσότερες φορές τὸ πεδίο εἶναι ἀνοιχτὸ πέρα ὡς πέρα στὴν πῖθ χαμηλὴ κολακεία. Ὁ φόβος τοῦ ἰσχυροτέρου, ἢ ἐπίδωξη κάποιου συμφέροντος, τὸ πνεῦμα τῆς συναλλαγῆς πού τὸ εὐνοοῦν τόσο πολὺ οἱ καιροί, ἀποτυπώνονται μὲ τὴν πῖθ μεγάλη εὐχέρεια στὶς πρῶτες σελίδες τῶν νεοτυπωμένων βιβλίων. Αὐτὴ ἴσα ἴσα ἢ δυσκολία πού παρουσιάζει τὸ μικρὸ τοῦτο πρόβλημα δίνει ἀφορμὴ σὲ ἀνεπαίσθητες ἀποκαλύψεις πού θ' ἀποτελοῦσαν τὴν χαρὰ ἐνὸς ἐρασιτέχνη ψυχολόγου. Ἐκεῖ πού ὁ καθένας μας δέχεται προφυλαχτικόν, ἐκεῖ μποροῦν νὰ γίνουν οἱ καλύτερες διαγνώσεις. Ἐχῶ τὴ γνώμη πῶς ὁ μελετητὴς τοῦ μέλλοντος (τοποθετοῦμε πάντα σὲ ἀπόσταση τὰ δυσκολοκατόρθωτα), στὴν περίπτωσή πού θὰ βαλθεῖ νὰ συγκροτήσει μιὰ βιογραφία τῆς προκοπῆς, θὰ εἶναι ὑποχρεωμένος μαζὶ μὲ τὴν ἀλληλογραφία, τὰ σημειωματάρια καὶ τίς ἄλλες δευτερεύουσες πηγὰς νὰ λάβει ὑπόψιν του καὶ τίς ἀφιερώσεις πού ἔχουν τὴν ὑπογραφή τοῦ προσώπου τῆς μελέτης. Θὰ διαφωτίσουν κι αὐτὲς τὸ θέμα, ἔστω κι ἀπὸ μιὰ πλάγια πλευρὰ του.

Γ. ΚΟΤΣΙΟΥΛΑΣ

ΕΠΙΚΑΙΡΟΙ ΣΤΟΧΑΣΜΟΙ

Ἡ Τέχνη καὶ ὁ Πόλεμος

Στὸν «καλύτερο τῶν δυνατῶν κόσμῳ» εἶναι φαίνεται ἐξαιρετικὰ δύσκολο—ἂν ὄχι ἀκατόρθωτο—νὰ ζήσουν ἀδελφωμένοι οἱ ἄνθρωποι μὲ τοὺς ἄνθρώπους. Τὸ φρικιαστικὸ φάσμα τῆς καταστροφῆς, πού ὀρθώνειται πάνω στὴ μοῖρα τῆς ἀνθρωπότητος μὲ τὸν καινούργιο πόλεμο πού ἄρχισε, ξαναβάζει ἐπιταχτικὰ στὴν πρώτη γραμμὴ τὸ παραπάνω πρόβλημα, πού γιὰ πολλοὺς ἄνθρώπους τῶν Γραμμάτων καὶ τῆς Τέχνης βρισκότανε ἔξω ἀπὸ τὰ ἐνδιαφέροντα τῆς ἔρρευνας καὶ τῶν ἀπασχολήσεών τους, σὰν κἂν γιὰ τὸ ὅποιο δὲ θᾶπρεπε νὰ γίνεταν κἂν συζήτησι στὸν αἶώνα τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῶν ὑψηλῶν πνευματικῶν κατακτῆσεων.

Νὰ ὅμως πού γιὰ ἄλλη μιὰ φορά ἢ συγγὴν πραγματικότητά ἔρχεται ν' ἀποδείξει ὅτι στὸν τομέα τῆς ἠθικῆς τελειοποίησης οἱ ἄνθρωποι δὲν ἐκάμαμε οὔτε βῆμα ἀπ' τὴν πρωτόγονη βάρβαρη ἐποχὴ τῆς κυριαρχίας τῶν κτηνωδῶν ἐνστικτῶν καὶ τῆς ἀλληλοεξόντωσης.

Και πραγματικά ή φοβερώτερη και πιο οδυνηρή αντίφαση του συγχρόνου πολιτισμού είναι ή έκδηλη δυσαρμονία μεταξύ της επιστημονικής προόδου των πνευματικών και καλλιτεχνικών αποκρημάτων, απ' τή μιὰ μεριά και της κατωτέρωτης των ήθικων σχέσεων μεταξύ των ανθρώπων και των λαών απ' τήν ἄλλη. Χάσμα τρομαχτικό ανάμεσα στους δυο αυτούς κόσμους που μάταια ἀκόμα περιμένουν τήν ποθητή γέφυρα νά τους ενώσει. . .

Ἐπὶ πόλεμος—δαιμονική κατάρα πάνω στα πεπρωμένα τῆς ἀνθρωπότητας—είναι ή πιό ἀπαίσια ἔκφραση αὐτῆς τῆς ἀντίφασης. Ἐκτρωματική προσπάθεια λύσης των ἄλλων κ' ἐπιτακτικῶν προβλημάτων, που ἔχουν συμπυκνωθῆ και ξεπετάχτηκαν—πυρακτωμένη λάβα—στήν ἐπιφάνεια ἀφοῦ ἀπό καιρό ὑπέβρισκαν κάτω απ' τὸν κρατῆρα τοῦ κοινωνικοῦ οργανισμοῦ.

Και τώρα που γιά ἄλλη μιὰ φορά τὸ ἄνθος τῆς νεολαίας των λαών προσφέρεται αἱματηρῆ θυσία στο φοβερό Γιεχωβά τοῦ πολέμου κ' ή πολυδοκιμασμένη τούτη γῆς πάει νά ξαναγίνει Κοιλάδα Κλαυθμώνος, ἔντρομοι οἱ πνευματικοὶ καθοδηγηταὶ θά συναισθανθοῦν με πολλή πικρία τὸ μεγάλο τους σφάλμα νά μὴν ἐκτελέσουν καθὼς ἔπρεπε τὸ χρέος τους.

Ἦσαν, λοιπόν, μάταια: Ἡ πορεία ἀνάμεσα στους κόσμους τῶν λαμπρῶν τοῦ πνεύματος, οἱ ἐξαισιες περιπλανήσεις στὶς Τέχνες τὰ ἐξωτικά τοπία, ή διαγραφή φωτεινῶν κύκλων γύρω ἀπὸ τὰ πράγματα, τὰ αἰσθήματα και τὶς ιδέες! Ἦσαν πολλά—πέρα πολλά ἦσαν, τὰ σάπια που ἔπρεπε νά κρατοῦν ἀγρυπνῆ τὴν προσοχή τους και που ή φωτισμένη τους συμβολή θά μπορούσε νά ἐκμηδενίσει. . . Ἐκεῖνοι περηφανεύονταν νᾶναι ἔξω και πάνω απ' τὴ ζωὴ και τὸς κόσμους· αἰθέρια, ἀπόλυτα πνεύματα, ἔξω ἀπὸ τόπο και χρόνο, ἀπὸ κάθε συμβατικότητα, που σ' ὅποια μορφή κόσμου και διάταξη πραγμάτων ἐκείνοι, ὠραῖοι ἀμέριμοι, θά πλέκαν τὸς πνευματικούς και καλλιτεχνικούς ἔρωτές τους, γοητευμένοι ἀπ' τῶν ἀσυλλήπτων δραμάτων τὶς λεπταίσθητες ἡδονές και μεθυσμένοι ἀπ' τῶν στοχασμῶν τους τὴ μυστικὴν ἁρμονία. . .

Και τώρα με τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου θά τὸς κυριεύσει ή Φρίκη καθὼς θά βλέπουν τὴν ἄχραντη Τέχνη νά βᾶφει τὰ λευκά της φτερά στο ζεστό αἷμα των πεδίων των μαχῶν, ν' ἀνατριχιάζει στους θρήνους των ἐρειπωμένων πόλεων ὅπου θά περιφέρεται φρικιαστικό τὸ σκέλεθρο τῆς Ἀπόγνωσης. . .

Σκέψεις ἀθεράπευτης ἀπαισιοδοξίας! Τί νόημα ἔχει νά τὸ πείς;

Ἦσως εἶναι αἰσιόδοξες. . . Οἱ πιό αἰσιόδοξες. Γιατί ὑπάρχει κάτι πολὺ χειρότερο: ή τέλεια ἀναισθησία μπρός στήν καταστροφή κ' ή τύφλωση που δὲ φέρνουν ποτὲ σὲ καμμιά θεραπεία.

Μπορεῖ ὁ ἄργιλλος ἀπ' τὸν ὅποιο εἶναι πλάσμενος ὁ ἄνθρωπος νά μὴν εἶναι τῆς καλύτερης ποιότητας. Ὅποιοι ὅμως πιστεύει ὅτι ή πορεία τῆς ἀνθρωπότητας δὲν εἶναι σύμφυρμα τυχαίων και χωρὶς νόημα γεγονότων, ἀνεξάρτητων ἀπ' τὴ θέληση και τὴ δράση των ἀνθρώπων, ἀλλὰ ἀντίθετα ὅτι ὑπάρχει κάποια—στήν πορείαν αὐτῆ—ἐντελέχεια που ὀφείλεται ἀκριβῶς σ' αὐτὴ τὴ συμμετοχὴ των ἀνθρώπων που ἀγωνίζονται νά κυριαρχήσουν πάνω στα πεπρωμένα τους, δὲν μπορεῖ παρὰ νά ἐλπίζει στήν ήθικὴ τελειοποίησή τοῦ ἀνθρώπου.

Κι ὁ ρόλος τῆς Τέχνης εἶναι ἀπ' τὸς σπουδαιότερους στήν ἐπιτυχίαν αὐτῆ.

Δὲν περιμένει, βέβαια, κανεὶς νά εἶναι ή Κιβωτὸ τῆς Διαθήκης που θά γκρεμίσει τὰ τείχη τῆς Ἰερικῶς, οὔτε ή κλίμακα τοῦ Ἰακώβ που θά φέρει κατ' εὐθείαν στὶς πλατεῖες ἀγκάλες τοῦ Οὐρανοῦ. Εἶναι ὅμως ἀναμφισβήτητο ὅτι

ή πικρὴ διδαχὴ που θά προκύψει ἀπ' τὴ φρίκη τοῦ πολέμου θά τὴ διαποτίσει ἀπ' τὸν πόνο και τὴν ἀγωνία τοῦ ἀνθρώπου· και οἱ πνευματικοὶ καθοδηγηταὶ —εἶναι ἔξω ἀπὸ κάθε ἀμφιβολία—θά κυριαρχήσουν ἀπὸ αἰσθήματα βαθύτατου ἀνθρωπισμοῦ.

ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ

Τὸ Βίβλιο

Βασιλικόν: «Ἡ Νυχτερίδα»—Μ. Κοτοπούλη: «Ὁ Κουράρος»—«Ἡ Σκιά»—Ἀλίκης: «Κωμῳδίες τῆς Ζωῆς»—Ἀργυροπούλου: «Τὸ Στραβόξυλο»—Βασιλικόν: Οἱ παραστάσεις τῆς «Γαλικῆς Κωμῳδίας».

Ἐπὶ μῆνας που τελείωσε παρουσίασε ἐξαιρετικὴ θεατρικὴ κίνηση που τὸ κορύφωμά της στάθηκαν οἱ παραστάσεις τῆς «Γαλικῆς Κωμῳδίας». Μὰ γιά τὸ μεγάλο τοῦτο καλλιτεχνικὸ γεγονός, θά μιλήσουμε στο τέλος τοῦ ἄρθρου μας.

Ἡ ἔναρξή τῆς «Λυρικῆς Σκηνῆς» ἔγινε με τὸ ἀριστούργημα τοῦ Γιόχαν Στράους: «Ἡ Νυχτερίδα» πασίγνωστη στὸν ἑλληνικὸ κόσμο ἀπὸ τὸν κινηματογράφο και τὸ βιεννέζικο θίασο που μᾶς ἐπισκέφθη πρὸ ἐτῶν. Ὁ θίασος τοῦ Βασιλικῶν Θεάτρου ἐργάστηκε εὐσυνείδητα και παρουσίασε συνολικὰ ἕνα θέαμα ἀπόλυτα καλλιτεχνικό. Φυσικὰ πολλές λεπτομέρειες θάχει κανεὶς νά ἐπικρίνει. Τὴν ἀνομοιογένεια στὴ διανομὴ των ρόλων. Ὁ κ. Στυλιανόπουλος, μ' ὅλη του τὴν προσπάθεια, δὲ μᾶς ἔκανε νά ξεχάσουμε ὅτι εἶναι ἡθοιοὶ τῆς ἐπιθεωρήσεως με πολλὰ ἐλαττώματα, οὔτε ὁ κ. Κορώνης ὅτι δὲν στέκει ὡς ἡθοιοὺς, παρὰ τὴν ὠραία φωνή του. Ἄξιόλογες ἦταν ή κ. Βουτυρᾶ Γαλανοῦ και ή δις Βλαχοπούλου, ὅπως και οἱ κ. κ. Μαλιαγρός, Ἰακωβίδης και Λεπενιώτης. Ἡ χορωδία ὑπῆρξε στο ὕψος της καθὼς και ή ὀρχήστρα ὑπὸ τὴ διεύθυνση τοῦ κ. Πρέφφερ. Τὰ σκηνικὰ πλοῦσια, καθὼς και τὰ κοστῦμα. Πολυτέλεια ἴσως ὑπερβολικὴ που κουράζει τὸ μάτι. Τὸ μπαλλέτο ἀνεκτό.

Ὁ θίασος τῆς κ. Κοτοπούλης μᾶς ἔδωσε τὸν «Κουράρο» τοῦ Ἀσάρ, ἕνα ἀπὸ τὰ πιό ὠραῖα ἔργα τοῦ συγχρόνου γαλλικοῦ θεάτρου. Ὁ συγγραφεὺς, ἐπηρεασμένος ἀπὸ τὸν κινηματογράφο, μᾶς παρουσιάζει τὸν ἔρωτα τοῦ πειρατοῦ Τζάκσον και τῆς Ἀγγελίνας, ἀλλὰ οἱ ἡθοιοὶ που ὑποδύονται τὸς ρόλους αὐτοὺς ἐρωτεύονται πραγματικὰ και στὴ ζωὴ. Αὐτὴ εἶναι ή κεντρικὴ ἰδέα που παίρνει συμβολικὴ ἰδέα με τὸ βαθύτερο της νόημα ὅτι δὲ μπορούμε ν' ἀπαλλαγούμε ἀπὸ τὸ παρελθόν κ' ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι πάντα αἰχμάλωτος μιᾶς ἰδέας ἢ ἐνὸς αἰσθήματος που τὸν ἀπασχολεῖ διαρκῶς. Ὁ σκηνοθέτης κ. Κούιν ἀνέβασε τὸ ἔργο με στοργή. Οἱ κύριοι ἐκτελεσταί, ή κ. Ρίτα Μυράτ, ὁ κ. Γιῶργος Παππᾶς, ὁ κ. Γιαννίδης, ή κ. Στεφανίδου, ἔδωσαν τὸν καλύτερον ἑαυτὸ τους και ἐρμήνευσαν τὸς δύσκολους ρόλους τους με βαθειὰ κατανόηση.

Ἡ ἐπανάληψη τῆς «Σκιάς» ἀπὸ τὴν κ. Μαρίκα Κοτοπούλη, ὕστερα ἀπὸ τόσα χρόνια, ἔδωσε στὸν κόσμο τὴν εὐκαιρία νά χειροκροτήσῃ τὴ μοναδικὴ μας καλλιτέχνηδα σ' ἕνα ἀπὸ τὸς πιό συγκλονιστικούς ρόλους τῆς σταδιο-

δρομίας της. "Όλη ή παράσταση μαζί με τόν κ. Παππά και τούς άλλους έρμηνευτάς έφερε τή σφραγίδα τής μεγάλης τέχνης.

Οι «Κωμωδίες τής Ζωής» στό θέατρον 'Αλικής τών κ. κ. Γιαννουκάκη και Εύαγγελίδη χαρίζουν με τ' άπολαυστικά τους σκέτς δυο ώρες γέλιου και εϋθυμίας στό κοινό. Οι δυο συμπαθείς εϋθυμογράφοι μας παρουσίασαν κάτι τό πολύ ξευπνο και δροσερό και οι ήθοιοί με τήν άρτια εκτέλεσή τους, ή Μιράντα, ό Κώστας Μουσούρης, ή 'Αρώνη, ό Λογοθετίδης, ό 'Αρώνης, ή Κοκκόλα, κλπ. χάρισαν ένα θέαμα άληθινά άπολαυστικό, άπαραίτητο στους δύσκολους καιρούς που περνούμε.

Η πρώτη εμφάνιση του εϋθυμογράφου κ. Ψαθά ως θεατρικού συγγραφέως με τό «Στραβόξυλο» στό θέατρο 'Αργυροπούλου χαιρετίστηκε με πολλήν ευμένεια. Ο συγγραφέυς με τόν τύπο που παρουσιάζει του νεοέλληνος γκρινιάρη, που κατά βάθος όμως έχει παιδική καρδιά, κατόρθωσε με τά ξευπνα εύρηματα, με τίς κωμικές καταστάσεις και τά έπεισόδια, να χαρίσει δυο ώρες άβιαστου γέλιου. Ο κ. Ψαθάς άσφαλώς μιά μέρα θα γράψει πολύ καλύτερα πράγματα, αλλά και τό πρωτόλειό του ξεφεύγει από τά έργα τών άρχαρίων. Έχει σκηνική οικονομία, πνεύμα και θεατρικότητα. Παίχτηκε δε από τό θιασο 'Αργυροπούλου με μοναδικό μπρίο, ίδίως από τόν 'Αργυρόπουλο, τό Χέλυμ, τή Γιώτα Λάσκαρη και τούς άλλους εκτελεστάς.

**

Οι παραστάσεις τής «Γαλλικής Κωμωδίας» υπήρξαν τό μεγάλο καλλιτεχνικό γεγονός τής έφειτεινης περιόδου. Τόσον ή «'Ανδρομάχη» του Ρακίνα και ή «'Αμαξά» του Μερμέ, όσο και τά έργα του Μουσέ: «Δέν παίζουν με τόν έρωτα», «Μιά πόρτα πρέπει να ναι άνοιχτή ή κλειστή», καθώς και ό «Μισάνθρωπος» του Μολιέρου, «'Ο Ταξιδιώτης κι' ό έρωτας» του Πώλ Μοράν, έδωσαν τήν ευκαιρία στον έλληνοκό κόσμο να θαυμάσει ένα σύνολο σ' εκτέλεση και στίς παραμικρότερες λεπτομέρειες. Με λιτά σκηνικά μέσα, οι γάλλοι 'Εταίροι μας έφεραν κοντά στο πνεύμα τών μεγάλων ποιητών τους και ή έρμηνεία τόσων διαφορετικών ρόλων υπήρξε κάτι τό ασύλληπτο, τό μοναδικό, γιατί έφερε τή σφραγίδα τής μεγάλης τέχνης και παραδόσεως. Οι γάλλοι καλλιτέχναι μας ανέβασαν σ' ένα επίπεδο ανώτερο με τήν ποικιλία τής ύποδύσεως τους. Χάρη σ' αυτός ζήσαμε μερικές ώρες άλησμόνητες, μερικές ώρες που μας θύμισαν έντονα τήν ώραία χώρα με τήν άθάνατη ώμορφιά της. Κριτική για τίς παραστάσεις αυτές δεν χωρεί. "Όλες ήτανε ένα χάσμα, ένα δίδαγμα ήθικό και καλλιτεχνικό μαζί. Η Μαρί Μπέλλ, ή Ζερμαίν Ρενουάρ, ή Φρανσουάζ Ντελίλ, ή Φοντεναί, ό 'Ιοννέλ, ό Κλαριών, ό Σαμπρέϊγ, ό Σονιέ, όλοι τους, στάθηκαν άναμφισβήτητα οι φορείς ένός ανώτερου πολιτισμού που συγκίνησε, έθελε κ' αίχμαλώτισε τόν έλληνοκό κόσμο. Τό πέραςμα τής «Γαλλικής Κωμωδίας» από τήν 'Ελλάδα θα τό θυμούμαστε για χρόνια και θα τό νοσταλγοϋμε. Ήταν ό επίσημος χαιρετισμός τής άθάνατης Γαλλίας προς τήν αιώνια 'Ελλάδα.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΡΑΤΣΙΚΑΣ

Το Βιβλίο

Ποίηση

Γ. Δενδρινού: 'Ενώ χτυπάν οι 12.

«Βαρύθυμα, χαμηλόφωνα και καλοσυγύριστα», χαρακτηρίζει, στο συγκινημένο κριτικό σημείωμα που προλογίζει τό βιβλίο, ό κ. Κοτζιούλας, τά τραγούδια του Δενδρινού, «'Ενώ Χτυπάν οι 12», που μάς έδωσε σε μιά πολύ φροντισμένη έκδοση ή Νεοελληνική Λογοτεχνία... Έπιγραμματικός χαρκτηρισμός για τήν ψυχική διάθεση, τήν όρμη και τήν τεχνική τής μελαγχολικής και τόσο ανθρώπινης αυτής ποίησης.

«Ένας άνθρωπος πονεμένος, δοκιμασμένος άπ' τή ζωή, καταδικασμένος σ' ένα πρόωρο θάνατο, μάς στέλνει σεμνά, χαμηλόφωνα, τίς τελευταίες κραυγές του, τό θλιβερό μονόλογο με τόν έαυτό του, τό σιγαλό μά κι' άκατανίκητο παράπονο του για τή σκληρή μοίρα. Τό δεχόμαστε με πραγματική συγκίνηση. Η μελαγχολία που αναδίνεται άπό κάθε τους τόνο είναι βαθύτατη, γνήσια... Τήν άναγνωρίζουμε άπό τήν ταραχή που γεννά στην ψυχή μας...

Κι' όμως πόση άξιοπρέπεια και γαλήνη στη θανάσιμη αυτή θλίψη!

Ο πικρόχολος σαρκασμός που χαρακτηρίζει τά διηγήματα του Δενδρινού, έδω, άν εξαίρέσουμε πολύ λίγα τραγούδια, κλείνει στη φαρέτρα τά βέλη και κατασταλάζει σε πικρία κι' έγκαρτερημένη βαθύτατη θλίψη. Η παρουσία του θανάτου του φέρνει τό σπαραγμό μά ποτέ τή δειλία.

Είν' έτοιμος, άκόμη και τήν ύστερη ώρα, να δοθεί στην έλπίδα και τή χαρά μιάς άδερφικής ψυχής, φτάνει να ρθει, κι' ύμνει μ' άληθινή έξαρση τίς όμορφίες τής ζωής, χωρίς να θρηνεί μεγαλόφωνα που τίς χάνει. Θαρω πως τό κυριώτερο χαρακτηριστικό τών τραγουδιών αυτών είναι ή γενναιότητα κι' ή άξιοπρέπεια μπρός στον πόνο, κι' αυτό άποτελεί τόν προσωπικό τόνο τους... Περιφημα σ' αυτό τό είδος είναι τό «'Επιτύμβιο», «Χιμαιροκυνηός» και τό καλύτερο άπ' όλα, με τό χαρακτηριστικό τίτλο «'Απολυτίκιο».

Μά και σ' όλα τάλλα, κι' ιδιαίτερα σ' εκείνα που τά έμπνέει ή λαχτάρα για τή ζωή κι' ή φυσιολατρία που πολύ σωστά παρατηρεί ό κ. Κοτζιούλας δεν είναι παρα μετονομασία τής μισανθρωπίας, νοιώθουμε τήν άληθινή ποιητική έξαρση που δάταν πρόθυμη να γίνει ύμνος για τή χαρά, άν δεν χτυπούσε τόσο σκληρά τόν ποιητή μας ή δυστυχία...

Τά σεμνά αυτά τραγούδια είναι και καλοδοουλεμένα, άν εξαίρέσουμε μερικές υπερβολικά ρεαλιστικές εκφράσεις που δεν είναι διόλου ποιητικές, όπως «οί αισθήσεις μου σφουγγάρι κι' άπορροφούν τό βραδυνο σιρόπι—Μάτι σαν τής γαρίδας» κ.τ.λ.

Ο στίχος είναι ρυθμικός και συχνά σ' άναεωμένα μουσικά μέτρα... Κι' είναι άξιοθαύμαστα όλα τούτα, άν λάβουμε ύπ' όψη μας πως ό ποιητής είναι αυτοδίδακτος, όπως μάς πληροφορεί στο βιογραφικό σημείωμα που με τόση άγάπη έγραψε γι' αυτόν ό κ. Καλαντζής... Μά ή γνώση κι' ή μόρφωση δε δίνεται μόνο στα σχολεία κι' ή ευαισθησία κι' ό πόνος, σα συνοδεύεται με ταλέντο, είναι συχνά ό καλύτερος δάσκαλος.

Μ. Λυγίζου : Τὰ τοπεῖα τοῦ ἡμίφωτος.

“Ὅπως τὸ λέει κι' ὁ τίτλος, ἡ ποίηση τοῦ κ. Λυγίζου, στὴ συλλογὴ αὐτῆ, ἔχει ἔμπνευση τῆς, τῆ φύσης, σὲ ὄρες μισόφωτες πού τὸ θαμπὸ φῶς, οἱ ἴσκιοι τῆς μέρας πού φεύγει, τὰ σύννεφα, οἱ χλωμές δυσμικὲς ἀχτίνες, ἑναρμονίζονται τόσο μὲ τὴ διάθεση μιᾶς ψυχῆς μελαγχολικῆς, ὅπως προδίδεται στοὺς ἀβροὺς λυρικοὺς αὐτοὺς στίχους.

Τὸ πλαίσιο—πάντα τὸ ἴδιο σὲ διακύμανση,—δίνει τὴν εὐκαιρία στὴ φιλέφημη ποιητικὴ ψυχῆ, νὰ μιλήσει γιὰ τὴν ἐρήμωση, τὴ μοναξιά, τὸ ψυχικὸ χάος πού πλημμυρίζει, μπροστὰ στὸ δίλημμα τῆς ζωῆς, πάντα τὴ νιότη. . . Κι' ἔμπνεί ἀλήθεια πολὺ λεπτοῦς καὶ μουσικοὺς στίχους ἢ διάθεση αὐτῆ στὸν κ. Λυγίζου.

Τὸ μόνο πού μπορεῖ νὰ παρατηρήσει κανεὶς εἶναι πὼς ἡ ἄτονη κᾶπως ἢ μᾶλλον μονότονη αὐτὴ θλίψη, κουράζει στὸ τέλος, καθὼς ἀναβρῦζει ἀπὸ τῆς ἴδιες πάντα αἰτίες κι' ἐκφράζεται σχεδὸν μὲ τὸν ἴδιο τρόπο.

Κι' ἀκόμη πὼς πολλὰ τραγούδια μακραίνουν κι' ἐνὸς τῆς ἀρχῆς συγκινοῦν κι' ὑποβάλλουν, ἀπὸ ἕνα σημεῖο ἀρχίζου νὰ σὲ κουράζουν, καθὼς χαλαρώνονται, μὲ τὴν ἐπανάληψη, ἢ λεπτὴ λυρικὴ συγκίνηση. . .

“Ὅμως εἶναι πολὺ γνήσια ἢ ποιητικὴ διάθεση πού ἀναδίνεται ἄπλετα ἀπὸ κάθε στίχο—τόσο καλοδουλεμένο πάντα.

Πεζογραφία

Παύλου Φλώρου : Ὁ ἄνθρωπος τῆς ἐποχῆς.

Τὸ μυθιστόρημα τοῦ κ. Φλώρου κερδίζει, εὐθύς ἀπὸ τῆς πρώτης σελίδας, τὸν ἀναγνώστη μὲ τὸ ἀδρό, ποιητικὸ καὶ πολιτισμένο του γράψιμο. . . Ἐνα πλούσιο σὲ λυρισμὸ ὕφος ὅπου ἡ λεπτομέρεια παίζει σημαντικὸ ρόλο καὶ διαλέγεται μ' ἐξαιρετικὴ φροντίδα. . . Ὁ κ. Φλώρος—τὸ πρῶτο πού ἀντιλαμβάνεται κανεὶς—ἔχει πολλὴ ἰκανότητα νὰ παρατηρεῖ, νὰ ξεχωρίζει καὶ νὰ συνθέτει καὶ—τὸ σπουδαιότερο γιὰ ἕνα μυθιστοριογράφου—ξέρει νὰ βλέπει πλατιά τὴ ζωὴ, ν' ἀγκαλιάζει τὸν κόσμον σ' ὅλη τὴν ποικιλία του, κοινωνικὴ ψυχολογικὴ κι' αἰσθητικὴ καὶ νὰ τὸν ζωντανεύει μὲ τέχνη. . . Ὑστερα—κάτι ἄλλο πού προδίδεται, χωρὶς ἐπίδειξη καὶ ρητορισμὸ,—εἶναι βαθεῖα μορφωμένος καὶ ἢ βιωτικὴ καὶ πνευματικὴ πείρα του, δίνεται φυσικά, μὲ τὸ θέλητρο μιᾶς συναρμμένης θερμῆς ὀμιλίας.

Μὰ τὸ κυριώτερο χαρακτηριστικὸ τοῦ βιβλίου, εἶναι τὰ ζωντανὰ πρόσωπα πού παρουσιάζει καὶ πού μᾶς δίνονται ὀλοκληρωμένα, ἀνθρώπινα, μὲ τῆς ἰδιότητες τους, καλὲς ἢ κακὲς μελετημένες σωστά, καὶ πού—συνέπεια ἀναπόφευκτη—ἀποτελοῦνε τὴν ἀτομικὴ Μοῖρα τοῦ καθενὸς στὴ ζωὴ. . .

Ὁ Χρῆστος Καστορίδης, ὁ ἄνθρωπος τῆς ἐποχῆς, στὴν πιὸ ἰδεαλιστικὴ του μορφή, μὲ τὴν ἔννοια τῆς ἐπικράτησης στὸν πνευματικὸ στίβον, δυνατὸς, ἀλύγιτος, ψυχρὸς γιὰ κάθε τί πού δὲν εἶναι ἢ ἐπισημὴ του, ἢ γυναίκα του, μετρημένη ψυχρὴ Γερμανίδα πού νοιώθει καὶ βοηθᾷ μὲ τὴ λογικὴ περισσότερον παρὰ μὲ τὸ αἶσθημα, τὴν ἐξέλιξη τοῦ ἀνδρός τῆς κι' ἀπὸ τὴν ἄλλη, ἢ τρυφερὴ πλευρά, τῆς καρδιάς καὶ τοῦ πάθους, ὁ Πέτρος Λυγερὸς, ἢ Λίλιαν, ἢ Ἡρῶ καὶ προπαντὸς ἢ μητέρα τοῦ Χρήστου, ἢ ἀναγλυφικὴ αὐτὴ εἰκόνα τῆς μητρικῆς ἀγάπης, πού γίνεται μὲ τὸν ὀραιότερον καὶ ρεαλιστικώτερον τρόπο, μορφὴ σύμβολο, ψυχικὴ δύναμη. . .

Δυὸ κόσμοι πού, εἶν' ἢ ἀλήθεια, δὲν ἔρχονται σὲ δυνατὲς συγκρούσεις μετὰξὺ τους γιὰτὶ ὁ κύριος Φλώρος προτιμᾷ ἢ σύγκρουση νὰ γίνετα ἑσωτερικά, μέσα στὰ ἴδια τὰ πρόσωπα, στῆς διχασμένες ψυχῆς τους, στῆς ἀλληλοχτυπούμενες ὑποστάσεις πού ἀποτελοῦν μιὰ προσωπικότητα. “Ὅλα τὰ πρόσωπα τοῦ κ. Φλώρου, μᾶς μένουν στὴ μνήμη, ὄχι σὰν ἥρωες βιβλίου, μὰ σὰ γνώριμοι πού κάποτε συναντήσαμε στὴ ζωὴ καὶ μᾶς ἀφήκαν νὰ δοῦμε τὸ σιωπηλὸ μὰ πάντα βαθὺ δρᾶμα τους. . .

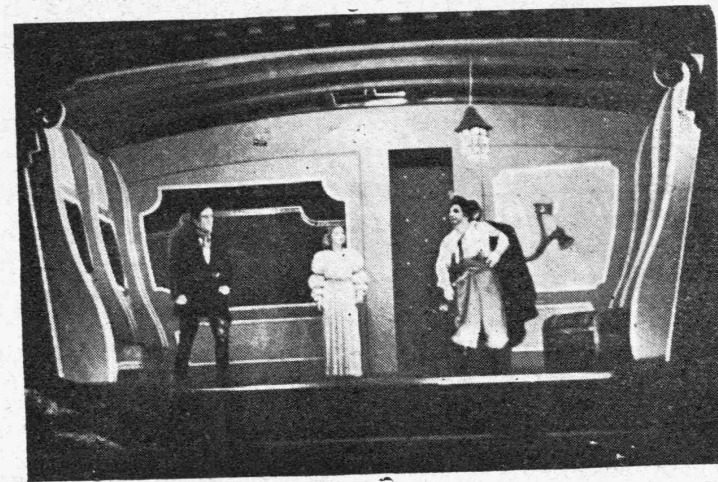
Δυστυχῶς δὲ μοῦ ἐπιτρέπει ὁ χῶρος νὰ κάμω ἀνάλυση τοῦ βιβλίου καὶ νὰ παραθέσω μερικὰ ἀποσπάσματα, τόσο λυρικά, ὅπως ἐκεῖνο τὸ θαυμάσιον, πού μιλεῖ γιὰ τὰ ἐρείπια τῆς Κνωσοῦ καὶ τὴ γνωριμία τοῦ Πέτρου μὲ τὴν ξανθὴ Λίλιαν. . .

Μὰ, γιὰ ἕνα μυθιστόρημα, δὲ μπορεῖ νὰ δώσει κανεὶς ἀκριβῆ ἰδέα οὔτε μὲ ἀναλύσεις οὔτε μὲ ἀποσπάσματα. Πρέπει νὰ τὸ διαβάσεις ὀλοκληρῶν, νὰ φήσεις νὰ σὲ τυλίξει στὴ γοητεία του ὁ ἰδιότυπος κόσμος πού ἐμψυχώνει. Καὶ τὸ βιβλίου τοῦ κ. Φλώρου εἶναι ἀπὸ τὰ πιὸ γοητευτικὰ μυθιστορήματα τοῦ τελευταίου καιροῦ.

Πειραϊκὰ Γράμματα

Ὁ φυσιολατρικὸς ὄμιλος Πειραιῶς, μὲ τὴν ἐπιμέλεια τοῦ κ. Μιμίκου καὶ τῆς κ. Καμαρινέα παρουσίασαν στὰ Ἑλληνικὰ Γράμματα, σὲ ἕνα εἶδος ἀνθολογίας μὲ τὸν παραπάνω τίτλον, ὅλους τοὺς Πειραιῶτες λογοτέχνες μὲ χαρακτηριστικὰ ἀνέκδοτα ἔργα τους καὶ σύντομα βιογραφικὰ σημειώματα γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὴ λογοτεχνικὴ δρᾶση τους. Τὸ βιβλίου, πολὺ φροντισμένο, εἶναι μιὰ ἀξιόλογη προσπάθεια πού μᾶς δίνει, σὲ μιὰ ζωντανὴ εἰκόνα, τὸ λογοτεχνικὸ Πειραιᾶ μὲ τὴν ὀραία παράδοση.

ΣΟΦΙΑ ΜΑΥΡΕΙΔΗ ΠΑΠΑΔΑΚΗ

Μ. 'Ασάρ

Κουρασρές

‘Ο φιλολογικός μας διαγωνισμός

Μιά και κείνοι που αποκλείστηκαν από τὸ διαγωνισμό παραδέχτηκαν πὼς εἶχαμε ἀπόλυτο δίκιο στὴν ἀπόφασή μας δημοσιεύουμε σήμερα τὸν κατάλογο τῶν ἔργων πού παίρνουνε μέρος στο διαγωνισμό.

Διηγήματα

- 1) **Βασίλη Ἀρμυρά:** Χωρίς ταξίδι.
- 2) **Παύλου Βέργα:** Στὸ μοναστήρι.
- 3) **Σφουγγαρά:** Ὁ κατατρεγμένος.
- 4) **Ἀγγέλου Ντεφούριο:** Πρώτες φωνές.
- 5) **Ὀλύμπιου Βράχου:** Παρατράγουδα.
- 6) **Ἐνζολωρά:** Οἱ καλοὶ ἄνεμοι.
- 7) **Στάνη Νερίλη:** Ὁ ἀδελφός μου ἴβ.
- 8) **Ἄντιας Βικάκη:** Ὁ λυτρωμός.

Ποιήματα

- 1) **Ἑρμονα:** Παιδικὸι ψαλμοί.
- 2) **Τ. Αἰγιαίου:** Ρόδινη ὄπτασία.
- 3) **Ν. Ἀρκάδος:** Φωνές μυστικές.
- 4) **Διαμάντη:** Σκόρπιες πνοές.
- 5) **Μ. Παπαδιά:** Μπουλούκια.

Σημειώσεις

Τὸ ὄραμα τοῦ 21.

Τὸ ἀθάνατο 21 πού πανηγύρισε ὀλάκαιρο τὸ Ἑλληνικὸ γένος κ' ἐφέτος μ' ἀληθινὸ ἐνθουσιασμὸ καὶ βαθειὰ συγκίνηση, εἶναι ὁ πιὸ μεγάλος κ' ὁ φωτεινὸς σταθμὸς στὴν ἱστορία ὄχι μόνο τῆ δικῆ μας ἀλλὰ τῆς Οἰκουμένης. Γιατὶ πάνω ἀπ' ὄλα εἶναι ὁ ἀσύγκριτος σὲ ὠμορφιά θρίαμβοστῆς ιδέας.

- 6) **Νίκου Τσάκλη:** Μικροὶ σκοποί.
- 7) **Βέρα Ἀβράνη:** Ἀπαλὰ τραγούδια.
- 8) **Ρόδη:** Δελινά.
- 9) **Γιάννη Ἀρυστινοῦ:** Ἀλδές καὶ Λωτοί.
- 10) **Ραχάν:** Ἡ γῆ τοῦ Ἀράμ.
- 11) **Πέτρου Γιαλέλη:** Οἱ λυγμοὶ τῶν Ναρκίσσων.

Πολλές συλλογές δένειχαν τίτλο καὶ τοὺς δώσαμε τὸν τίτλο τοῦ πρώτου διηγήματος ἢ ποιήματος. . . Τὰ ἀποτελέσματα τοῦ διαγωνισμοῦ θὰ δημοσιευθοῦν μέσα σὲ τρεῖς μῆνες. Λέγοντας τρεῖς μῆνες δέν ἔννοοῦμε βέβαια πὼς θὰ περάσει ὀλόκληρο αὐτὸ τὸ διάστημα ὄποχρεωτικά. Μπορεῖ καὶ μέσα σ' ἓνα μῆνα ἢ σὲ δυὸ νὰ δημοσιευθοῦν τ' ἀποτελέσματα. Τὸ παραπάνω χρονικὸ διάστημα καθορίσθηκε ἄπλῶς ὄς ἀνώτατο ὄριο, κ' αὐτὸ γιὰ νὰ μὴ παρουσιασθεῖ λόγος γιὰ παράπονα ὄργοπορίας. Μαζὶ μὲ τ' ἀποτελέσματα θὰ ἀναγγέλλουμε καὶ τὰ ὄνόματα τῆς Κριτικῆς Ἐπιτροπῆς.

Τὰ καρυφύλλια κ' οἱ μινάλες, εἶπανε, πὼς ἦτανε τὰ μέσα τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ ἀγῶνα. Ἐμεῖς ὄμως πού ξέροῦμε ὄτι τὸ ἀκατάβλητο ὄπλο ἦταν ἡ ἀπόφαση νὰ πεθάνουν οἱ ραγιαδες γιὰ νὰ κερδίσουνε τὴν ἔλευθερία τοῦ Ἐθνους, μπορεῖ νὰ ἐξηγήσοῦμε τὸ γιατί μιά φύχτα ἀσύνταχτων κ' ἀπειροπλεμων ἀνθρώπων νίκησε μιά ὄλακαρη Αὐτο-

κρατορία. Κι' εἴμαστε ὄπερῆφανοι σὰν Ἑλληνες γιατί αὐτὸς ὁ θρίαμβος τῆς ἰδέας εἶναι πέρα γιὰ πέρα Ἑλληνικὸς κ' ἀποδείχνει τοὺς ἀκατάλυτους δεσμοὺς πού ἐνώνουν τὴν νεώτερη καὶ τὴν ὄμηρικὴ Ἑλλάδα. Ἐθνάτατες σκιές τοῦ 21, οἱ γιγάντιες μορφές σας θὰ μένουν πάντα ζωντανές στὰ μάτια μας καὶ θὰ ὄποτελοῦν τὴν αἰώνια πηγή κάθε Ἐθνικοῦ ἐξαγνισμοῦ. . .

Ὁ ἐρχομὸς τῆς «Κωμεντὶ Ἐφρανσαίξ»

Τὸ πέρασμα τῆς «Κωμεντὶ-Φρανσαίξ» ἀπὸ τὸ Βασιλικὸ ὄπηρξε μιά ἀφορμὴ νὰ κινηθεῖ τὸ γενικώτερο ἐνδιαφέρον πρὸς τὸ Γαλλικὸ Θέατρο. Γράφτηκαν πολλὰ καὶ τὸ Βασιλικὸ εἶδε πένες ξεχωριστές. Ἐξω ὄς τόσο ἀπ' τὸ ἐνδιαφέρον πού γεννάει ἡ εὐκαιρία νὰ δοῦμε τοὺς κορυφαίους καλλιτέχνες τῆς κλασικῆς Γαλλικῆς θεατρικῆς παράδοσης στὴν τέχνη τους, ἔγινε αὐτόματα μιά σύγκριση μὲ τὸ σοβαρὸ Ἑλληνικὸ Θέατρο. Κ' ἀπ' αὐτὴ δὲ βγήκε τοῦτο μειωμένο. Ἐντίθετα κέρδισε στὴν ἐχτίμηση ἐκείνων πού δέν ἐπάζονται ἀπὸ ἔξνομανίες καὶ μποροῦν νὰ ἐξχωρίζουν τὴν καλλιτεχνικὴ ἀξία.

Τὰ βραβεῖα τῆς Ἀκαδημίας.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἱστορικά, λαογραφικά, μουσικά, βραβεῖα ἀρετῆς καὶ ἄλλα βραβεῖα πού ἀπένευμε ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν κατὰ τὴ συνεδρία τῆς τῆς 24 τοῦ Μάρτη ἀπένευμε καὶ τὰ παρακάτω λογοτεχνικά βραβεῖα.

- 1) κ. Κ. Μπαστιάν. Δραχ. 10.000 γιὰ τὸ ἔργον τοῦ «Μηνᾶς—Ρέμπελο».
- 2) κ. Στ. Κυριακίδη, καθηγητὴ Πανεπ. Θεσλόνικης δραχ. 15.000 γιὰ τὸ ἔργον τοῦ «Βυζαντιναὶ μελέται».

- 3) κ. Σ. Μυριβήλη. Δραχ. 5000 γιὰ τὸ ἔργον τοῦ «Τὸ γαλάζιο βιβλίον».
- 4) κ. Βαρβάρη Λειβαδά - Θεοδωροπούλου. Δραχ. 5000 γιὰ τὴν ἱστορικὴ βιογραφία τῆς Ἀγγελικῆς Πάλλη.
- 5) κ. Εὐφροσύνη Λόντου - Δημητρακοπούλου. Δραχ. 5000 γιὰ τὸ ἔργον τῆς «Ἐξάβιβλος».
- 6) κ. Ἡλία Βενέζη. Ἑπαινος μετὰ 5000 δραχ. γιὰ τὸ ἔργον τοῦ «Γαλήνη».

Τὰ βραβεῖα τοῦ Ἐπουργείου Παιδείας.

Ἡ ἐπιτροπή, πού σύμφωνα μὲ τὸ νόμο ἀπονέμει τὰ κρατικὰ λογοτεχνικά βραβεῖα, ἀποτελουμένη ἀπὸ τὰ μόνιμα μέλη κ. κ. Κ. Μπαστιᾶ καὶ Π. Πρεβελάκη καὶ ἀπὸ τὰ ἀρετὰ Γ. Ξενόπουλο, Μ. Αὐγέρη, Ι. Παναγιωτόπουλο καὶ Π. Χόρν, συνῆλθε στίς 26 τρέχοντος καὶ ἀπένευμε τὰ παρακάτω χρηματικὰ βραβεῖα.

- 1) κ. Θεῶνη Δρακοπούλου (Μυρτιώτισσα) δραχ. 15000 γιὰ τὴν ποιητικὴ συλλογὴ τῆς «Κραυγές».
- 2) κ. Τέλλον Ἀγραν δραχ. 15000 γιὰ τὴν ποιητικὴ συλλογὴ τοῦ «Καθημερινές».
- 3) κ. Στράτη Μυριβήλη δραχ. 15.000 γιὰ τὴ συλλογὴ διηγημάτων τοῦ «Γαλάζιο βιβλίον».
- 4) κ. Ἡλίαν Βενέζη δραχ. 15.000 γιὰ τὸ μυθιστόρημά τοῦ «Γαλήνη».
- 5) κ. Ν. Λάσκαρη δραχ. 25.000 γιὰ τὸ βιβλίον τοῦ «Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Θεάτρου».
- 6) κ. Γιάννη Χατζῆνη δραχ. 5000 γιὰ τὸ βιβλίον τοῦ «Πρόσωπα καὶ ψυχές».
- 7) κ. Ἀγγελον Τερζάκη δραχ. 30.000 γιὰ τὰ θεατρικά τοῦ ἔργου «Σταυρὸς καὶ Σπαθὶ» καὶ «Ἐἰλωτες».

Βιβλιογραφία

Πέτρο Ροζάκη: Το διήγημά σας όχι καλό. Το θέμα κοινότυπο και το γράψιμο όχι επιμελημένο. Το ευχάριστο είναι πως ο στοχασμός δεν λείπει κι' αυτό δείχνει πως με λίγη υπομονή και καλή θέληση θα μπορέσετε να γράψετε καλύτερα. **Γ. Καρανικόλα:** Γράφετε αρκετά καλά. Νά προσέχετε όμως στη σύνθεση γιατί πολλές φορές ο υπέρμετρος αισθηματισμός σας κάνει να ξεφεύγετε από τη λογική. **Ι. Μαύρο:** Το διήγημά σας δε στέκεται ψυχολογικά. Φροντίστε να διαλέγετε τα θέματα σας από τους δικούς σας κόμους, που καθώς έχουμε νοιώσει, αρκετά καλά μπορείτε να τους αποδώσετε. **Λάμπρο Κρίνη:** Το διήγημά σας «Νυχτερινό Ξόδι» είναι αρκετά καλό. Φροντίστε μονάχα να αποφεύγετε τον πολύ ρητορισμό γιατί ζημιώνει το δραματικό στοιχείο. Στο άλλο υπάρχει διάθεση και φαντασία μ'ά θέλει ακόμη αρκετό δούλεμα. **Γ. Κοντό:** Από τα διηγήματά σας το «Ιστορία ενός αμαρτωλού» είναι καλό. Τα δυο άλλα, παρ' όλο που έχουν αρκετά καλά στοιχεία, δεν είναι δυστυχώς ολοκληρωμένα σ'α σύνθεση. **Π. Αναγνωστάου:** Το διήγημά σας δε μ'ας ικανοποιεί. Το θέμα συνηθισμένο και το γράψιμο όχι πρωτότυπο. **Κ. Τζουγανάτο:** Το διήγημά σας «Μετάνοια» καλό σ'αν θέμα. Στη σύνθεση όμως υστερεί. Στο διήγημα δε χρειάζεται μόνο αφήγηση αλλά και ψυχολογική ανάλυση των τύπων, που σεις ολότελα παραμελείτε. **Μ. Σταφύλα:** Καλό το απόσπασμα από το έργο «Καιρός πολέμου». Σ'αν απόσπασμα όμως δεν μπορεί να δημοσιευθεί αν δεν έχουμε υπ' όψη μας το έργο. **Γ. Περιστέρη:** Στο διήγημά σας «Ζώντας

την αγάπη της» ή αρχή πολύ καλή. Στη μέση όμως κόβεται απότομα και δε δικαιολογούνται οι πράξεις των ήρώων σας. **Πόπη Σιταρένιου:** Το διήγημα «Ξεγελάσματα» καλό. Για δημοσίευση θα προτιμούσαμε να μ'ας στείλετε κι' άλλη συνεργασία σας για να διαλέξουμε. **Μ. Φερέτη:** Σ'ας ευχαριστούμε για τις αυθόρμητες ενέργειές σας. Το τεύχος θα σ'ας αποστέλλεται ταχτικά. **Λαϊκή Βιβλιοθήκη Ζακύνθου.** Σ'ας αποστέλλονται τα τεύχη που ζητάτε. **'Αλέκο Φίλιππα:** 'Η συνδρομή σας έληφθη. Ευχαριστούμε. **Νίκο Βραδίη:** Και πάλι σ'ας επαναλαμβάνουμε πως πρέπει να διαβάσετε πολύ μά πάρα πολύ λογοτεχνία. **Γ. Συμωνίδη:** Μπορείτε να έγγραφείτε για ένα εξάμηνο και ξαναγράψετε ύστερα για το άλλο. **Κ. Κουγίνη, Β. Χρυσάνθεμο, Μαρία Δεβίρα, Μαίρη Γλάρου, Ν. Πασιδίη, Γ. Τσακίρη, Σ. Αλημίση, Β. Βάφνα, Β. Καθάρειο, Α. Παπανδρέου, Α. Παπαδόπουλο, Γ. Βέρλη, Μ. Χρυσάνθη, Γ. Κριτστάκη, Β. Ευσταθίου, Κ. Μήνωα, Σ. Δρεπάνη:** 'Η συνεργασία σας έλήφθη και θα κριθεί στο επόμενο. **Ν. Τρυφερό:** Παρακαλούμε να μ'ας έμβάσετε δρχμ. σαράντα πέντε (45) για τα έξοδα της αποστολής των τόμων που μ'ας ζητήσατε. 'Η σταθερότητα είναι ένα από τα καλύτερα ανθρώπινα χαρίσματα. **Β. Βαφειάδη:** 'Απαντήσαμε με ιδιαίτερο γράμμα στο σημείωμά σας. Περιμένουμε απάντηση. **Τ. Παπαδόπουλο, Σ. Γεωργιάδη, Π. Αναστασίου, Α. Κρασά και Δ. Οικονομίδη:** Τα τεύχη που ζητήσατε σ'ας απεστάλησαν, οι τόμοι όμως επειδή είναι ελάχιστοι αποστέλλονται μονάχα όταν λάβουμε το αντίτιμο.

<p>Γ. ΔΕΝΔΡΙΝΟΥ</p> <p>'Ενώ χτυπών οι 12</p> <p>(ποιήματα) δρ. 20</p> <p>'Εκυκλοφόρησε</p>	<p>Ν. ΒΡΕΤΤΑΚΟΥ</p> <p>Το Γυμνό παιδί</p> <p>(Νουβέλα) δρ. 25</p> <p>Τα τελευταία αντίτυπα</p>
<p>ΤΖ. ΓΑΛΣΓΟΥΡΟΥ</p> <p>'Ιδιοκτήτης</p> <p>(μυθιστόρημα) δρ. 60</p> <p>Κυκλοφορεί στις αρχές τ' 'Απρίλη</p>	<p>Γ. ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗ</p> <p>Σκέψη και Ποίηση</p> <p>στα Νεοελληνικά χρόνια</p> <p>(Μελέτη)</p> <p>Κυκλοφορεί στις αρχές τ' 'Απρίλη</p>
<p>ΣΤ. ΜΟΡΦΗ</p> <p>Σφυριές στ' άμوني</p> <p>(ποιήματα) δρ. 35</p> <p>'Εκυκλοφόρησε</p>	<p>Μ. ΛΟΥΝΤΕΜΗ</p> <p>Περιμένοντας το</p> <p>ούράνιο τόξο</p> <p>Κυκλοφορεί προσεχώς</p>
<p>ΩΤΟΥ ΣΚΟΥΤΑΡΗ</p> <p>Στοχασμοί κι' αισθήσεις</p> <p>(ποιήματα) δρ. 30</p> <p>'Εκυκλοφόρησε</p>	<p>Χ. ΛΕΒΑΝΤΑ</p> <p>Διηγήματα</p> <p>Κυκλοφορεί προσεχώς</p>

Ἐκδόσεις Νεοελληνικῆ Λογοτεχνίας

ΕΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΑΝ

- 1) ΝΙΚΗΦ. ΒΡΕΤΤΑΚΟΥ: Τὸ γυμνὸ παιδί (Νουβέλα)
- 2) Γ. ΔΕΝΔΡΙΝΟΥ: Ἐνῶ χτυπᾶν οἱ 12 (ποιήματα)
- 3) ΠΙΠΙΝΑΣ ΤΣΙΜΙΚΑΛΗ: Ἀπὸ τῆ ζωῆ (Διηγήματα)
- 4) Ο ΠΑΙΔΙΚΟΣ ΚΗΠΟΣ: Εἰκονογραφημένο παιδικὸ βιβλίον
- 5) ΣΤΕΦ. ΜΟΡΦΗ: Σφυριές στ' Ἄμόνι (ποιήματα)
- 6) ΓΙΑΝΝΗ ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗ: Σκέψη καὶ ποίηση στὰ Νεοελληνικά Χρόνια (μελέτη)
- 7) ΣΩΤΟΥ ΣΚΟΥΤΑΡΗ: Στοχασμοὶ κι' αἰσθήσεις (ποιήματα)
- 8) ΜΑΡΙΑΣ ΚΡΥΣΤΑΛΛΗ: Μενεξέδες (ποιήματα)
- 9) ΣΠΥΡΟΥ ΞΑΝΘΑΚΗ: Ἡ παρουσία τοῦ Δευτέρου (ποιήματα)
- 10) ΓΙΩΡΓΟΥ ΣΑΡΑΝΤΑΡΗ: Στοὺς φίλους μιᾶς ἄλλης χαρᾶς (ποιήματα)
- 11) ΠΕΤΡΟΥ ΔΗΜΑ: Στὴ βορινὴ πλαγιὰ τῆς Κυραβγένας (διηγήματα)
- 12) ΣΤΑΘΗ ΕΡΥΚΙΝΗ: Τυχοδιώχτες (ποιήματα)
- 13) ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ Α' Τόμος ἄδει. δραχ. 100
- 14) » » Β' » » » 20

ΠΡΟΣΕΧΩΣ

- 1) ΧΡΗΣΤΟΥ ΛΕΒΑΝΤΑ: Διηγήματα (Συλλογὴ διηγημάτων)
- 2) Γ. ΚΟΤΖΙΟΥΛΑ: Μὲ τὸν κόμπο στὸ λαϊκὸ (Νουβέλα)
- 3) JOHN GALSWORTHY: Ὁ Ἰδιοκτῆτης (Μυθιστόρημα μετ. Σοφίας Παπαδάκη).
- 5) ΒΕΝΕΔΕΤΤΟ CROCE: Αἰσθητικὴ (Μετ. Ι. Καίμη)

ΚΕΝΤΡΙΚΟΝ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ
ΦΙΛΕΛΛΗΝΩΝ 4 (ΣΥΝΤΑΓΜΑ)

Τυπογραφεία: «Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας» Πραξιτέλους 22 .